

การผูกขาด ทางเศรษฐกิจ และการครอบงำ ทางการเมือง ในประเทศไทย

เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเปิดการค้าขายกับต่างประเทศอย่างเต็มที่รัฐบาลได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญแก่เป้าหมายความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการประกอบการของธุรกิจเอกชนเป็นสำคัญ ในตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏว่าอัตราความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้เติบโตในอัตราที่ค่อนข้างสูงมาก อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วดังกล่าว มิได้ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไปดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการตกผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ มิได้มีกระจายหรือแจกจ่ายกันอย่างทั่วถึง ดังนั้น วัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงเป็นการเติบโตไปในลักษณะที่ทำให้เกิดการรวมอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้นทำให้ช่องว่างในการกระจายรายได้มีความแตกต่างกันมากขึ้นและทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งในสังคมมากขึ้นด้วย ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นทุกทีในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น ภาคเศรษฐกิจเอกชนจะมีบทบาทอย่างสำคัญยิ่ง การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะไม่มีทางสำเร็จลงได้ ถ้าหากรัฐบาลมิได้กำหนดแนวทางการแก้ไขอย่างถูกต้อง และได้รับการร่วมมืออย่างดีจากธุรกิจเอกชน ดังนั้น ในบทความนี้จึงจะกล่าวถึงบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชน โดยจะแบ่งการพิจารณา ดังนี้

๑. การพิจารณาบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชน
๒. วิเคราะห์การกระจุกตัวทางธุรกิจ ในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ
๓. การรวมตัวและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจ
๔. อิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่

๑. การพิจารณาบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชน

การวัดบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชนในระบบเศรษฐกิจนั้น เราอาจจะเริ่มด้วยการวิเคราะห์ถึงบทบาททางธุรกิจของธุรกิจเอกชนแต่ละหน่วยหรือแต่ละกลุ่มว่ามีอำนาจมากน้อยแค่ไหน และในขั้นต่อไปก็จะ

พิจารณาว่ากลุ่มธุรกิจเหล่านั้น นอกจากจะมีอำนาจทางธุรกิจแล้ว ยังมีอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองด้วยหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในขั้นต้นนี้เราจะพิจารณาแต่เฉพาะอำนาจทางธุรกิจก่อน

ในการวัดอำนาจทางธุรกิจของหน่วยธุรกิจหรือกลุ่มธุรกิจต่างๆ นั้น โดยทั่วไปแล้วอาจแบ่งได้เป็นสองวิธีด้วยกัน กล่าวคือ การวัดการกระจุกตัวทางธุรกิจ และการวัดการรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางธุรกิจ ซึ่งจะพิจารณาได้โดยย่อ ดังนี้

(๑) การวัดการกระจุกตัวทางธุรกิจ

ในการวัดการกระจุกตัวทางธุรกิจ (Business Concentration)^๑ นั้น เราจะศึกษาว่า ในธุรกิจแต่ละแขนงนั้นมีการผูกขาดทางธุรกิจมากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ เราจะดูว่า ในธุรกิจต่างๆ นั้น มีผู้ผลิตหรือผู้ขายจำนวนกี่ราย และในจำนวนผู้ผลิตหรือผู้ขายเหล่านั้น มีผู้ผลิตหรือผู้ขายรายใหญ่จำนวนกี่ราย และทำการผูกขาดหรือครองตลาดธุรกิจนั้นร้อยละเท่าใด

การวัดการกระจุกตัวในทางธุรกิจที่กล่าวมานี้ เราสามารถวัดออกมาเป็นสถิติตัวเลขออกมาได้ เป็นการวิเคราะห์การผูกขาดที่สามารถเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในบางครั้งเราอาจเรียกว่า "Visible Concentration" สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวัดการกระจุกตัวของธุรกิจ โดยทั่วไปจะได้แก่ทรัพย์สิน และยอดขายหรือรายรับของธุรกิจเหล่านั้น

(๒) การวัดการรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางธุรกิจ

การวิเคราะห์อำนาจการผูกขาดของธุรกิจนั้น นอกจากเราจะวัดลักษณะการกระจุกตัวทางธุรกิจแล้ว เราควรจะศึกษาถึงลักษณะการเกาะกลุ่ม และการรวมตัวของกลุ่มธุรกิจต่างๆ อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ มักจะจัดรูปองค์กรของตน โดยการแยกกลุ่มธุรกิจของตนออกเป็นหลายๆ หน่วย เพื่อ

๑. ศ. M.A. Adelman, "The Measurement of Industrial Concentration" *The Review of Economics and Statistics*, Vol. XXXIII (1951), pp. 269 - 96.

หลักเพียงการควบคุมการผูกขาดของรัฐบาล นอกจากนี้ กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ มักจะมีการรวมกลุ่ม หรือร่วมมือกัน โดยทำการผนึกกำลังเพื่อแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของตนหรือทำการต่อรองกับรัฐบาล ในธุรกิจที่มีการร่วมมือ และการเกาะกลุ่มกันนั้น บริษัทหรือหน่วยธุรกิจต่างๆ อาจ จะทำการแข่งขันกันภายในกรอบของผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ธุรกิจจะไม่แข่งขันกันในด้านราคา แต่จะแข่งขันกันในด้านของการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย เป็นต้น

การวิเคราะห์การรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางธุรกิจที่กล่าวมาเราจะไม่สามารถแสดงออกมาเป็นสถิติตัวเลขได้ แต่เราอาจจะบอกได้ว่าในธุรกิจแต่ละแขนงมีการเกาะกลุ่มและการรวมตัวกันมากขึ้นแค่ไหน การวิเคราะห์ลักษณะการเกาะกลุ่มที่ว่านี้เราอาจจะเรียกว่า "Invisible Concentration"^๒ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์ลักษณะการเกาะกลุ่มของธุรกิจที่กล่าวมา จะไม่สามารถแสดงให้เราเห็นอย่างเป็นรูปธรรมก็ตาม แต่จากการศึกษาจะทำให้เราพอรู้ได้ว่า ในธุรกิจแต่ละแขนง นั้นมีการผูกขาดทางธุรกิจมากขึ้นแค่ไหน และเราควรจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

สำหรับการวิเคราะห์การผูกขาดในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้น เราจะทำการวิเคราะห์ทั้งลักษณะการกระจุกตัวทางธุรกิจ และลักษณะการรวมตัวหรือการผูกขาดทางธุรกิจ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

๒. วิเคราะห์การกระจุกตัวทางธุรกิจในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ

ในการวิเคราะห์ลักษณะการผูกขาดทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น เราควรให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เป็นหัวใจในการควบคุมเศรษฐกิจของประเทศ ในกรณีของประเทศไทยนั้น ภาคเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานในการผลิต ได้แก่ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเกษตรกรรมจะเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด ในขณะเดียวกัน ภาคการส่งออกและการนำเข้าจากต่างประเทศก็มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นระบบที่เปิดกว้างมีการค้าขายกับต่างประเทศมาก นอกจากนี้ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งสี่ส่วนที่กล่าวมาแล้ว ก็มีภาคการค้า

และบริการอื่น ๆ และภาคธุรกิจการเงิน ซึ่งเป็นหัวใจในการควบคุมระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ภาคเศรษฐกิจแต่ละส่วนที่ได้กล่าวมาแล้วต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานในการผลิต ภาคการส่งออกและการนำเข้าเป็นภาคที่ทำการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศและภาคธุรกิจการเงินเป็นหัวใจในการควบคุมระบบเศรษฐกิจ จากลักษณะความสัมพันธ์ทางโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่กล่าวมานั้น เราอาจจะทำการวิเคราะห์ลักษณะการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจของไทย โดยการศึกษาคณะการผูกขาดในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญบางภาค ดังนี้

(๑) ภาคธุรกิจการเงิน เป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในการผูกขาดทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เนื่องจากการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน เงินทุนจะเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ดังนั้นผู้ที่สามารถผูกขาดหรือควบคุมการใช้เงินทุนในระบบเศรษฐกิจ ได้ก็จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากในทางเศรษฐกิจ^๓

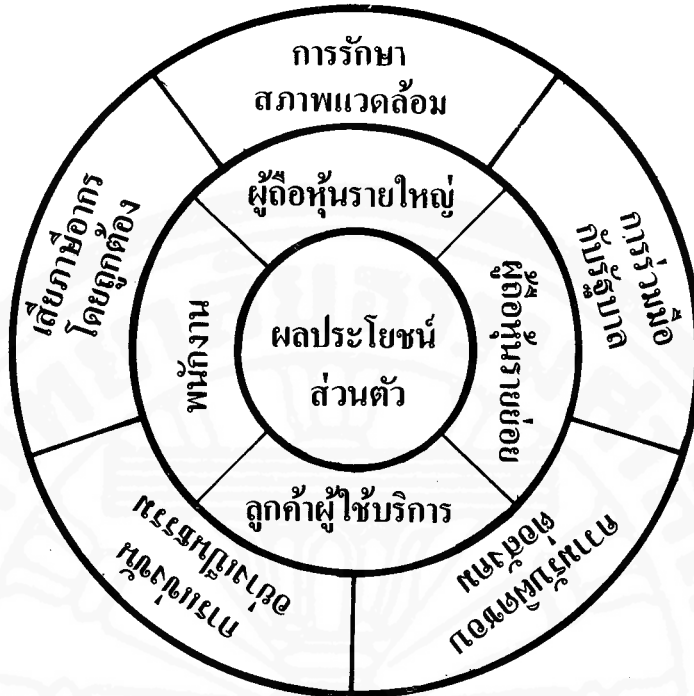
(๒) ภาคการส่งออก เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตทางการเกษตร การนำเข้าและอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม สำหรับการผลิตในภาคการเกษตรนั้น มีผู้ผลิตอยู่เป็นจำนวนมาก เราไม่สามารถวิเคราะห์การผูกขาดในภาคการเกษตรด้วยการศึกษาอำนาจการผูกขาดของผู้ผลิตแต่ละกลุ่ม หรือแต่ละครัวเรือน วิธีการศึกษาที่ง่ายที่สุดอาจจะทำการวิเคราะห์การผูกขาดในการส่งออกสินค้าเกษตรกรรม และการผูกขาดในอุตสาหกรรมการเกษตรที่สำคัญบางประเภท สำหรับการวิเคราะห์การผูกขาดในที่นี้จะเลือกศึกษาการผูกขาดในการส่งสินค้าออกที่สำคัญบางชนิดเท่านั้น

(๓) ภาคอุตสาหกรรม ในปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากขึ้น กล่าวคือสัดส่วนของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเมื่อเทียบกับผลิต

๒. Herman Daems, *The Holding Company and Corporate Control* (H.E. Stenfert Kroese B.V. 1978).

๓. ศุ Samir Amin, *Unequal Development* (Oxford University Press, 1978), pp. 78-92.

จริยธรรมของนักบริหาร

ในการบริหารงานธุรกิจให้เกิดความมั่นคงอย่างแท้จริงนั้น ผู้บริหารจะต้องมีจริยธรรมในการบริหารงาน เพราะถ้าผู้บริหารคำนึงถึงผลประโยชน์เฉพาะตนเป็นใหญ่แล้ว ความมั่นคงขององค์กรก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ แม้ว่าโดยสภาพที่เป็นจริงแล้ว ผลประโยชน์ส่วนรวมจะเป็นแกนกลางในการดำเนินงานของผู้บริหาร แต่ขณะเดียวกันผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย นั่นคือ

ก. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจที่ตนทำงานอยู่ อันได้แก่ ผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ คือ ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ผู้ถือหุ้นรายย่อย ลูกค้าผู้ใช้บริการและพนักงานในองค์กร

ข. คำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ โดยการเสียภาษีอากรให้ถูกต้อง รักษาสภาพแวดล้อมและประหยัดพลังงาน ให้ความร่วมมือกับรัฐบาล รับผิดชอบต่อสังคม และแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม

จริยธรรมของนักบริหารดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะช่วยให้การดำเนินงานธุรกิจมีความมั่นคงและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายเท่านั้น ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวมอีกด้วย

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ กรุงศรีอยุธยา จำกัด

บริหารงาน โดยยึดหลักจริยธรรมดังกล่าว

ลงทุนที่มั่นคง ลงทุนกับเอ็ดโก้

บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ กรุงศรีอยุธยา จำกัด
AYUDHYA INVESTMENT AND TRUST CO., LTD.

ชั้น 7 อาคารธนาคารกรุงศรีอยุธยา 550 ถนนเพลินจิต กรุงเทพมหานคร โทร. 2527251-5
7th Floor, Bank Of Ayudhya Building, 550 Ploenchit Road, Bangkok Tel. 2527251-5

Editorial Committee	Economic Concentration and Political Influence in Thailand	6
Rangsan Thanapornpun	Krirkkiat Phipatseritham	
Suthinee Suktrakul	Evolution and Role of Farm Machinery in Thailand	40
Sansani Tantivit	Chesada Loohawenchit	
Srithapthim Phanichpan	Renu Pathnopas	
Chaiyan Rajchagool	Wage : A Problem of the Poor	70
Wanni Samranwet	Nipon Poapongsakorn	
Kittisak Prokati	Labor Force Participation of Married Women in Thailand	110
Chantaluck na Pombejra	Sukanya Nitangkorn	
Surin Pitsuwan	Child Labor : Whose Responsibility ?	122
Editor	Pranee Tinnakorn	
Charavit Kasetsiri	Chit Fund Companies : A Step out of the Informal Money Market ?	148
Assistant Editor	Wanee Chongsiriwat	
Chaloemkiat Phlu-noal	Special feature	
Manager	Homosexuality	164
Pranom Kowinawipat	Pranom Sarojaman	
Managing Staff	Review Articles	
Niyada Choonhavongse	Phraya Suriyanuwat	180
Aurasa Veerapradit	Chusri Mantrujuk	
Supaporn Jarunpattana	Burma : King VS. Sangha	188
Suntharee Araval	Sunalt Chutintranond	
Siripan Singhasiri	Book Reviews	198
Suwali Munlasan	From the Editor	238

วารสารธรรมศาสตร์เป็นวารสารทางวิชาการ
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์
เพื่อเผยแพร่วิทยาการความรู้
และความคิดเห็นใหม่ๆ ในแขนงวิชาที่เบ็ด
สอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งเสริม
ให้อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอผลงาน
ทางวิชาการ และเพื่อให้เป็นเอกสาร
อ่านประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

วารสารธรรมศาสตร์

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓

กันยายน ๒๕๒๔

คณะบรรณาธิการ
รังสรรค์ ชนะพรพันธ์
สุธินี สุขตระกูล
ศันสนีย์ ตันตวิทย์
ศรีทบทิม พานิชพันธ์
ไชยনীต รัชชกุล
วรรณิ์ สารานูเวทย์
กิตติศักดิ์ ปกติ
ฉันทกฤษณ์ ณ บ้อมเพชร
สุรินทร์ พิเศษสุวรรณ

บรรณาธิการ
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
เฉลิมเกียรติ หิวนวด
ผู้จัดการ
ประนอม ไชวินวิวัฒน์
กองจัดการ
อรสา วีระประดิษฐ์
นิยะดา ชุมหวงศ์
สุภากรณ์ จรัสพัฒน์
สุนทรী อาสะไวย์
ศิริพันธ์ สิงห์ศิริ
สุวดี มุตสาร

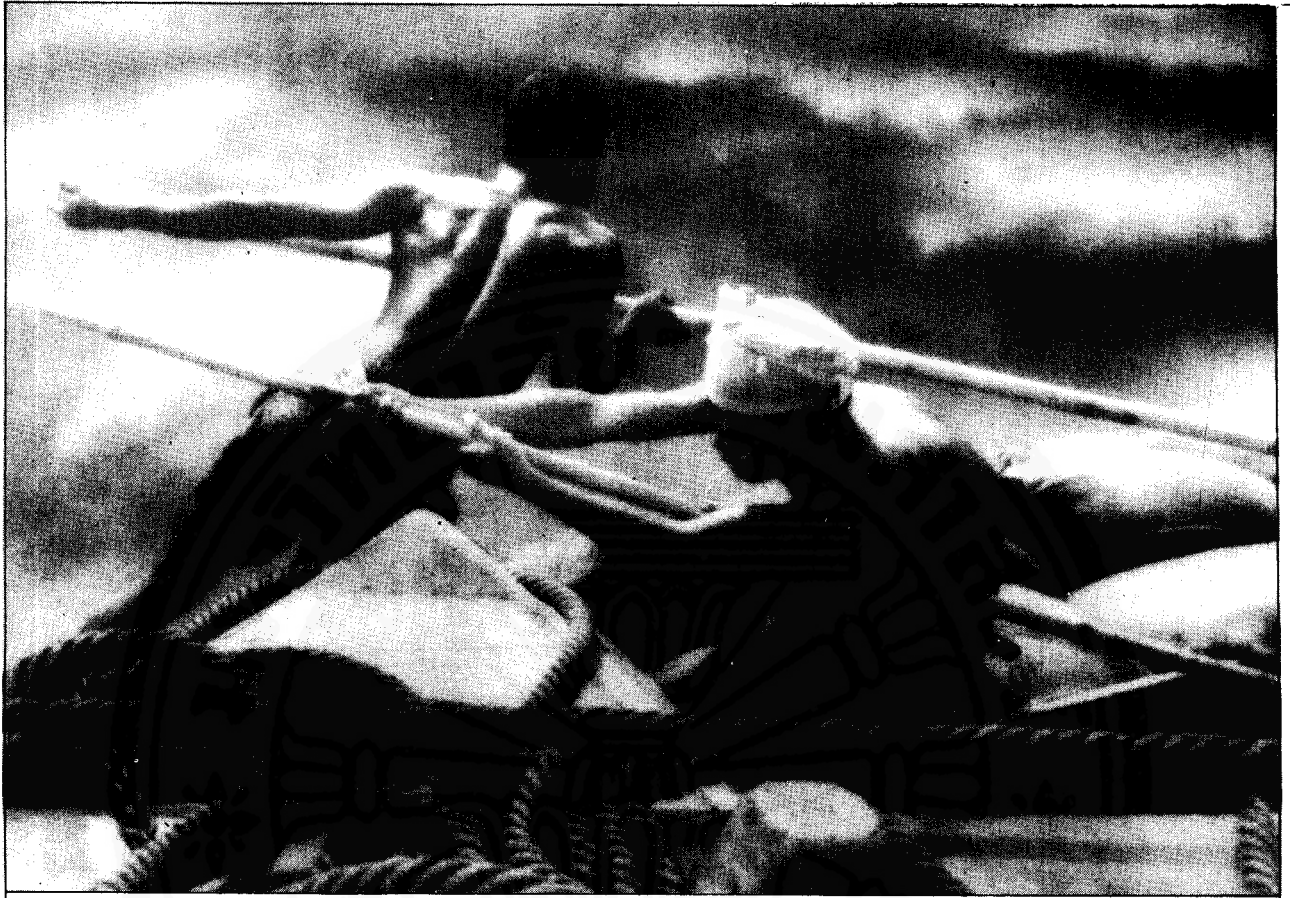
การผูกขาดทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมืองในประเทศไทย	๖
เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	
วิวัฒนาการและบทบาทของเครื่องจักรกลการเกษตรในประเทศไทย	๔๐
เจษฎา ไทอ่อนจิตร	
เรณู พัฒโนภาส	
คำจ้าง : เรื่องของคนจน	๗๐
นิพนธ์ พัวพงศกร	
การเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีสามีในประเทศไทย	๑๑๐
สุกัญญา นิชังกร	
แรงงานเด็ก-ปัญหาของเด็กหรือปัญหาของรัฐ	๑๒๒
ปรานี ทินกร	
การเล่นแชร์และบริษัทเงินแชร์	๑๔๘
วัฒน์ จงศิริวัฒน์	
<hr/>	
บทความพิเศษ	
รภัทรร่วมเพศ	๑๖๔
ประนอม สโรชมาน	
<hr/>	
บทความปริทัศน์	
พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค)	๑๘๐
ชูศรี มณีพฤกษ์	
พม่า : สถาบันกษัตริย์ VS สถาบันสงฆ์	๑๘๘
สุเนตร ชุตินทรานนท์	
<hr/>	
วิจารณ์หนังสือ	๑๙๘
(ดูสารบัญหน้า ๔)	
<hr/>	
บรรณาธิการแถลง	๒๓๘

ทรงสนทนาระและข้อคิดเห็นในวารสารธรรมศาสตร์ฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน มิใช่ความรับผิดชอบของ
คณะบรรณาธิการ ผู้ประสงค์จะนำข้อความใดๆ ไปพิมพ์เผยแพร่ต่อไป ต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนตาม
กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์และแจ้งให้ทางวารสารทราบตามวิธีปฏิบัติ

สารบัญวิจารณ์หนังสือ

ประกอบ ทองมา (แปล)	สาเหตุแห่งความยากจน	สมบูรณ์ ศิริประชัย	๑๕๘*
ฟรังซัวส์ ฮูตาร์ท (เขียน)	ศาสนากับสังคมเอเชีย	สายชล วรรณรัตน์	๒๐๓
บ็อนชาร์ อ็อนด้า และ เฮร์ พงศ์พิศ (แปล)			
สมพจน์ สมบูรณ์ และ ประนอม ศรีอ่อน (แปล)	พระศาสนจักรกับสิทธิมนุษยชน	คมสัน หุตะแพทย	๒๐๗
สุภัทร สุคนธาภิรมย์	พุทธปรัชญากับปรัชญามาร์กซิสต์	อนุมิตร จันทระประภาพ	๒๑๐
สัจชัย สุวังบงร	ทฤษฎีสถก : ๑๙๗๕-๑๙๑๗	ถาวร สุขากันยา	๒๑๗
อังรี บแรน (เขียน)	ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ	ชาติ สุขพานิช	๒๑๘
ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ (แปล)	และสังคมยุโรปสมัยกลาง		
พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (บรรณาธิการ)	ทัศนะจากต่างแดน : ไทยมองไทย	สมปอง ดวงไสว	๒๒๓
นาฏวิภา ชลิตานนท์	ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย	นครินทร์ เมฆไตรรัตน์	๒๒๔
Anthony Smith	The Geopolitics of Information	พิทยา วงศ์ไกรศรีทอง	๒๒๘

จิตต์ จงมนต์ : When the Storm Comes 1962

เศรษฐกิจไทย

Thai Economy

วารสารธรรมศาสตร์
Thammasat University Journal

การผูกขาด ทางเศรษฐกิจ และการครอบงำ ทางการเมือง ในประเทศไทย

เกริกเกียรติ พิพัฒนเลิศธรรม
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเปิดการค้าขายกับต่างประเทศอย่างเต็มที่รัฐบาลได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญแก่เป้าหมายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการประกอบการของธุรกิจเอกชนเป็นสำคัญ ในตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้เติบโตในอัตราที่ค่อนข้างสูงมาก อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วดังกล่าว มิได้ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไปดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้มิได้มีการกระจายหรือแจกจ่ายกันอย่างทั่วถึง ดังนั้น วัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงเป็นการเติบโตไปในลักษณะที่ทำให้เกิดการรวมอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้นทำให้ช่องว่างในการกระจายรายได้มีความแตกต่างกันมากขึ้นและทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งในสังคมมากขึ้นด้วย ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นทุกทีในปัจจุบันนี้ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น ภาคเศรษฐกิจเอกชนจะมีบทบาทอย่างสำคัญยิ่ง การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะไม่มีทางสำเร็จลงได้ ถ้าหากรัฐบาลมิได้กำหนดแนวทางการแก้ไขอย่างถูกต้อง และได้รับการร่วมมืออย่างดีจากธุรกิจเอกชน ดังนั้นในบทความนี้จึงจะกล่าวถึงบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชน โดยจะแบ่งการพิจารณา ดังนี้

๑. การพิจารณาบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชน
๒. วิเคราะห์การกระจุกตัวทางธุรกิจภายในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ
๓. การรวมตัวและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจ
๔. อิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่

๑. การพิจารณาบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชน

การวัดบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจเอกชนในระบบเศรษฐกิจนั้น เราอาจจะเริ่มด้วยการวิเคราะห์ถึงบทบาททางธุรกิจของธุรกิจเอกชนแต่ละหน่วยหรือแต่ละกลุ่มว่ามีอำนาจมากน้อยแค่ไหน และในขั้นต่อไปก็จะ

พิจารณาว่ากลุ่มธุรกิจเหล่านั้น นอกจากจะมีอำนาจทางธุรกิจแล้ว ยังมีอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองด้วยหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในขั้นต้นนี้เราจะพิจารณาแต่เฉพาะอำนาจทางธุรกิจก่อน

ในการวัดอำนาจทางธุรกิจของหน่วยธุรกิจหรือกลุ่มธุรกิจต่างๆ นั้น โดยทั่วไปแล้วอาจแบ่งได้เป็นสองวิธีด้วยกัน กล่าวคือ การวัดการกระจุกตัวทางธุรกิจ และการวัดการรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางธุรกิจ ซึ่งจะพิจารณาได้โดยย่อ ดังนี้

(๑) การวัดการกระจุกตัวทางธุรกิจ

ในการวัดการกระจุกตัวทางธุรกิจ (Business Concentration)^๑ นั้น เราจะศึกษาว่าในธุรกิจแต่ละแขนงนั้นมีการผูกขาดทางธุรกิจมากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ เราจะดูว่าในธุรกิจต่างๆ นั้น มีผู้ผลิตหรือผู้ขายจำนวนกี่ราย และในจำนวนผู้ผลิตหรือผู้ขายเหล่านั้น มีผู้ผลิตหรือผู้ขายรายใหญ่จำนวนกี่ราย และทำการผูกขาดหรือครองตลาดธุรกิจนั้นร้อยละเท่าใด

การวัดการกระจุกตัวในทางธุรกิจที่กล่าวมานี้เราสามารถวัดออกมาเป็นสถิติตัวเลขออกมาได้ เป็นการวิเคราะห์การผูกขาดที่สามารถเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในบางครั้งเราอาจเรียกว่า "Visible Concentration" สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวัดการกระจุกตัวของธุรกิจโดยทั่วไปจะได้แก่ทรัพย์สิน และยอดขายหรือรายรับของธุรกิจเหล่านั้น

(๒) การวัดการรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางธุรกิจ

การวิเคราะห์อำนาจการผูกขาดของธุรกิจนั้นนอกจากเราจะวัดลักษณะการกระจุกตัวทางธุรกิจแล้ว เราควรจะศึกษาถึงลักษณะการเกาะกลุ่ม และการรวมตัวของกลุ่มธุรกิจต่างๆ อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มักจะจัดรูปองค์กรของตนโดยการแยกกลุ่มธุรกิจของตนออกเป็นหลายๆ หน่วยเพื่อ

๑. ดู M.A. Adelman, "The Measurement of Industrial Concentration" *The Review of Economics and Statistics*, Vol. XXXIII (1951), pp. 269 - 98.

หลักเกณฑ์การควบคุมการผูกขาดของรัฐบาล นอกจากนั้น กลุ่มธุรกิจต่างๆ มักจะมีการรวมกลุ่ม หรือร่วมมือกัน โดยทำการผนึกกำลังเพื่อแสวงหา และรักษาผลประโยชน์ของตนหรือทำการต่อรองกับรัฐบาล ในธุรกิจที่มีการร่วมมือ และการเกาะกลุ่มกันนั้น บริษัทหรือหน่วยธุรกิจต่างๆ อาจ จะทำการแข่งขันกันภายในกรอบของผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ธุรกิจจะไม่แข่งขันกันในด้านราคา แต่จะแข่งขันกันในด้านของการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย เป็นต้น

การวิเคราะห์การรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางธุรกิจที่กล่าวมาเราจะไม่สามารถแสดงออกมาเป็นสถิติตัวเลขได้ แต่เราพอจะบอกได้ว่าในธุรกิจแต่ละแขนงมีการเกาะกลุ่มและการรวมตัวกันมากน้อยแค่ไหน การวิเคราะห์ลักษณะการเกาะกลุ่มที่ว่าเราอาจจะเรียกว่า "Invisible Concentration"^๒ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า การวิเคราะห์ลักษณะการเกาะกลุ่มของธุรกิจที่กล่าวมา จะไม่สามารถแสดงให้เราเห็นอย่างเป็นรูปธรรมก็ตาม แต่จากการศึกษาจะทำให้เราพอรู้ได้ว่า ในธุรกิจแต่ละแขนง นั้นมีการผูกขาดทางธุรกิจมากน้อยแค่ไหน และเราควร จะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

สำหรับการวิเคราะห์การผูกขาดในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้น เราจะทำการวิเคราะห์ทั้งลักษณะการกระจุกตัวทางธุรกิจ และลักษณะการรวมตัวหรือการผูกขาดทางธุรกิจ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

๒. วิเคราะห์การกระจุกตัวทางธุรกิจในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ

ในการวิเคราะห์ลักษณะการผูกขาดทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น เราควรให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เป็นหัวใจในการควบคุมเศรษฐกิจของประเทศ ในกรณีของประเทศไทยนั้น ภาคเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานในการผลิตจะได้แก่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเกษตรกรรมจะเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด ในขณะที่เดียวกัน ภาคการส่งออกและการนำเข้าจากต่างประเทศก็มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นระบบที่เปิดกว้างมีการค้าขายกับต่างประเทศมาก นอกจากนี้ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งสี่ส่วนที่กล่าวมาแล้ว ก็มีภาคการค้า

และบริการอื่น ๆ และภาคธุรกิจการเงิน ซึ่งเป็นหัวใจในการควบคุมระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ภาคเศรษฐกิจแต่ละส่วนที่ได้กล่าวมาแล้วต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานในการผลิต ภาคการส่งออกและการนำเข้าเป็นภาคที่ทำการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศและภาคธุรกิจการเงินเป็นหัวใจในการควบคุมระบบเศรษฐกิจ จากลักษณะความสัมพันธ์ทางโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่กล่าวมานั้น เราอาจจะทำการวิเคราะห์ลักษณะการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจของไทย โดยการศึกษาคณะการผูกขาดในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญบางภาค ดังนี้

(๑) ภาคธุรกิจการเงิน เป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในการผูกขาดทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เนื่องจากการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน เงินทุนจะเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ดังนั้นผู้ที่สามารถผูกขาดหรือควบคุมการใช้เงินทุนในระบบเศรษฐกิจ ได้ก็จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากในทางเศรษฐกิจ^๓

(๒) ภาคการส่งออก เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตทางการเกษตร การนำเข้าและอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม สำหรับการผลิตในภาคการเกษตรนั้น มีผู้ผลิตอยู่เป็นจำนวนมาก เราไม่สามารถวิเคราะห์การผูกขาดในภาคการเกษตรด้วยการศึกษาอำนาจการผูกขาดของผู้ผลิตแต่ละกลุ่ม หรือแต่ละครัวเรือน วิธีการศึกษาที่ง่ายที่สุดอาจจะทำการวิเคราะห์การผูกขาดในการส่งออกสินค้าเกษตรกรรม และการผูกขาดในอุตสาหกรรมการเกษตรที่สำคัญบางประเภท สำหรับการวิเคราะห์การผูกขาดในทันทีจะเลือกศึกษาการผูกขาดในการส่งออกที่สำคัญบางชนิดเท่านั้น

(๓) ภาคอุตสาหกรรม ในปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากขึ้น กล่าวคือสัดส่วนของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเมื่อเทียบกับผลิต

๒. Herman Daems, *The Holding Company and Corporate Control* (H.E. Stenfert Kroese B.V. 1978).

๓. ศุ Samir Amin, *Unequal Development* (Oxford University Press, 1978), pp. 78-92.

ในรูปของมันเส้นหรืออดเบนเม็ด ซึ่งใช้เป็นอาหารสัตว์ การส่งออกแต่ละครั้งต้องส่งครั้งละมาก ๆ ซึ่งต้องใช้เงินทุนมาก และส่วนใหญ่ส่งไปขายในตลาดร่วมยุโรป

ถ้าหากพิจารณาอัตราการกระจุกตัวทางธุรกิจในการส่งออกโดยพิจารณาจากจำนวนผู้ส่งออกแล้วจะพบว่า ในปี ๒๕๒๒ มีผู้ส่งออกเป็นจำนวน ๕๑ ราย บริษัทที่ใหญ่ที่สุด ๑๐ บริษัทแรก คุมการส่งออกประมาณร้อยละ ๔๘.๖๓ ของการส่งออกทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ผู้ส่งออกของไทยส่วนใหญ่จะเป็นลูกมือของบริษัทข้ามชาติ กล่าวคือเป็นบริษัทที่ส่งต่อให้กับบริษัทต่างชาติซึ่งเป็นผู้ส่งออกอีกทอดหนึ่ง สำหรับบริษัทต่างชาติที่ควบคุมการส่งออกที่สำคัญได้แก่ โครนเทรเด็กซ์ บีเตอร์เครเมอร์ และ อัลเฟรดทอปเฟอร์ ในปี ๒๕๒๑ บริษัททั้งสี่ควบคุมการส่งออกประมาณกว่าร้อยละ ๕๐ ของการส่งออกทั้งหมด

จากการวิเคราะห์ลักษณะ การผูกขาด ในการส่งออกของผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าในธุรกิจการส่งออกนั้นมีการผูกขาดค่อนข้างมากซึ่งการผูกขาดในการส่งออกดังกล่าวนี้พอจะสะท้อนให้เห็นการผูกขาดในการรับซื้อผลิตผลเกษตรภายในประเทศด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากราคาพืชผลเกษตรที่เป็นสินค้าขาออกที่สำคัญนั้น จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับราคาที่ส่งออก ดังนั้น เมื่อเกิดการผูกขาดในการส่งออกแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดการผูกขาดในการรับซื้อผลิตผลภายในประเทศด้วย

๒.๓ การกระจุกตัวและการผูกขาดในภาคอุตสาหกรรม

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่ได้เข้ามามีบทบาทในโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยมากขึ้น ในปี ๒๕๒๒ มูลค่าของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเมื่อเทียบกับมูลค่าของผลิตภัณฑ์ประชาชาติแล้วจะตกประมาณร้อยละ ๒๐ ซึ่งในปี ๒๕๐๑ สัดส่วนดังกล่าวมีเพียงร้อยละ ๑๑ เท่านั้น การที่สัดส่วนของอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ก็เนื่องจากการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลโดยเน้นการประกอบการของเอกชนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็น

อุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ และเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและวัสดุที่สำคัญบางชนิดจากต่างประเทศ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสมัยใหม่ส่วนใหญ่ จะทำการร่วมทุนกับต่างประเทศ หรือเป็นบริษัทในเครือของต่างประเทศ ดังนั้นบริษัทต่างชาติจึงเข้ามามีอิทธิพลในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยมาก

อย่างไรก็ตาม การประกอบกิจการในอุตสาหกรรมนั้น เป็นกิจการที่ต้องใช้เงินทุนมาก และมีกรรมวิธีการผลิตที่ลับซับซ้อน ดังนั้น การผูกขาดจึงเกิดขึ้นได้มาก ในกรณีของประเทศไทยนั้น ถ้าหากพิจารณาจากอุตสาหกรรมสมัยใหม่แล้ว จะพบว่าอัตราการกระจุกตัวหรือการผูกขาดในอุตสาหกรรมสมัยใหม่จะมีสูงมาก ดังจะพิจารณาได้จากข้อมูลโดยสรุปได้จากตารางที่ ๖ ซึ่งมีข้อสังเกตบางประการโดยย่อ ดังนี้

ประการแรก ข้อมูลในตารางที่ ๖ นั้น แสดงให้เห็นระดับการกระจุกตัวทางธุรกิจในอุตสาหกรรมที่สำคัญบางประเภท โดยใช้กำลังการผลิต ยอดทรัพย์สิน และยอดขายหรือรายรับ ของผู้ผลิตแต่ละรายเป็นเครื่องวัด จะสังเกตได้ว่าแต่ละอุตสาหกรรมจะมีผู้ผูกขาดโดยรายเดียวค่อนข้างสูงมาก เช่น อุตสาหกรรมการถลุงดีบุก น้ำมันปิโตรเลียม ทุยเค็ม ปูนซีเมนต์ เหล็กเส้น ยางรถยนต์ เบียร์ และการสกัดน้ำมันละหุ่ง เป็นต้น อย่างไรก็ตามในอุตสาหกรรมต่าง ๆ นั้น ถ้าหากจะวัดอัตราการกระจุกตัวโดยพิจารณาจากจำนวนผู้ผลิตรายใหญ่หรือลักษณะของกลุ่มแล้ว เราจะพบว่าในอุตสาหกรรมต่าง ๆ นั้นจะถูกผูกขาดโดยผู้ผลิตรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย เช่น ในอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายมีถึง ๔๒ บริษัท ถ้าหากพิจารณาในรูปของกลุ่มแล้วจะพบว่าผู้ผลิตน้ำตาลทรายรายใหญ่เพียง ๓ กลุ่ม ควบคุมปริมาณการผลิตประมาณร้อยละ ๕๔ ของการผลิตทั้งหมด กล่าวคือกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือกลุ่มไทยรุ่งเรืองหรือตระกูลอภัยภูธร คุมอยู่ร้อยละ

๔. คุราชละเอียดใน เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม วิเคราะห์ลักษณะการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔) หน้า ๑๕๐ - ๒๐๑

ตารางที่ ๖
ระดับการกระจุกตัวทางธุรกิจในอุตสาหกรรมที่สำคัญ
บางประเภท ปี ๒๕๒๑ - ๒๕๒๒
(หน่วย : ร้อยละ)

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนผู้ผลิต		กำลังการผลิต	ทรัพย์สิน	ยอดขาย
	รวม	รายใหญ่			
๑. การถลุงดีบุก	๓	๑	๕๕.๐๐		
๒. น้ำมันปิโตรเลียม	๔	๑	-	๔๖.๐๐	๓๔.๖๐
๓. ปูนซีเมนต์	๓	๑	-	๖๗.๗๑	๘๔.๗๗
๔. เหล็กเส้น	๗	๑	๓๒.๓๓		
๕. น้ตาลทราย	๔๒	๑*	๘๘.๗๑		
		๓*	๒๒.๘๑		
๖. ปูนซีเมนต์	๑	๑๑	๑๐๐.๐๐		
๗. ยางรถยนต์	๓	๑	๔๒.๐๗		
๘. นมข้นหวาน	๔	๑		๔๕.๒๘	๔๕.๑๗
๙. สบู่ประดกระป๋อง	๑๔	๑	๓๐.๐๘		
		๓	๗๑.๑๕		
๑๐. รถจักรยานยนต์	๔	๑	๓๗.๓๐		
๑๑. เบียร์	๓	๑		๘๔.๗๒	
๑๒. กระจกแผ่น	๑	๑	๑๐๐.๐๐		
๑๓. ถังแก๊ส	๑	๑	๑๐๐.๐๐		
๑๔. ผงชูรส	๒	๑		๗๖.๐๐	๘๓.๐๐
๑๕. การผลิตซีเมนต์และกระดุม	๒	๑	๖๘.๕๖		
๑๖. กระเบื้องดินเผาและโมเสก	๑๐	๑		๔๒.๐๕	
๑๗. บันไดและทอผ้า	๔๕	๕*		๔๕.๒๓	
๑๘. อุตสาหกรรมฝ้ายจากขวด	๒	๑		๗๕.๐๐	
๑๙. อุตสาหกรรมอลูมิเนียม	๑	๑	๑๐๐.๐๐		
๒๐. การสกัดน้ำมันละหุ่ง	๑	๑	๑๐๐.๐๐		

หมายเหตุ : สำหรับอุตสาหกรรมน้ำตาลและอุตสาหกรรมบันไดและทอผ้า จำนวนผู้ผลิตรายใหญ่เป็นตัวเลขของกลุ่มบริษัท

ที่มา : เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม วิเคราะห์ลักษณะการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔) ตารางที่ ๔.๒๖

ละ ๒๒.๘๑ กลุ่มที่ใหญ่เป็นอันดับสองคือกลุ่มกว้างสั้น หรืออัตราระยะกึ่งปีหรือไตรมาสมีอยู่ร้อยละ ๑๗.๔๕ ส่วนกลุ่มที่ใหญ่อันดับสามได้แก่ กลุ่มมีไตรมาส หรืออัตราระยะครึ่งปีหรือไตรมาสมีอยู่ประมาณร้อยละ ๑๕.๐๐ ในบรรดาโรงงานน้ำตาลต่างๆ ทั้งสี่สัปดาห์โรงงานนั้นจะมีการร่วมมือและการรวมกลุ่มกันอย่างใกล้ชิดในการต่อรองกับรัฐบาลเพื่อรักษาและแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่อุตสาหกรรมของตน ทั้งนี้เนื่องจากน้ำตาลเป็นสินค้าที่อยู่ในการควบคุมของรัฐบาล ดังนั้นในอุตสาหกรรมน้ำตาลจึงเป็นการผูกขาดในลักษณะของกลุ่ม ในอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็มีลักษณะการร่วมมือและการรวมกลุ่มเพื่อผูกขาดในทำนองเดียวกันกับอุตสาหกรรมน้ำตาล

ประการที่สอง ในบรรดาอุตสาหกรรมสมัยใหม่ นั้นส่วนใหญ่จะเป็นการผูกขาดโดยบริษัทต่างชาติ หรือบริษัทที่เป็นการร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติ สำหรับอุตสาหกรรมสำคัญที่ผูกขาดโดยบริษัทต่างชาติได้แก่ อุตสาหกรรมน้ำมันปิโตรเลียม อุตสาหกรรมถลุงดีบุก ส่วนอุตสาหกรรมอื่นๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นร่วมทุนระหว่างนายทุนไทยกับชาวต่างประเทศ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมรถยนต์ อุตสาหกรรมเหล็ก และปุ๋ยเคมี เป็นต้น

ประการที่สาม สำหรับอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีได้กล่าวถึงนั้น โดยทั่วไปแล้วจะมีผู้ผลิตหลายราย แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการกระจุกตัวหรือการผูกขาดทางธุรกิจก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับอุตสาหกรรมที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือในแต่ละอุตสาหกรรมจะมีผู้ผลิตรายใหญ่เพียงไม่กี่รายเป็นผู้ควบคุมตลาด เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาล อุตสาหกรรมนม และอุตสาหกรรมผงซักฟอก เป็นต้น

ในบรรดาอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ได้กล่าวมานั้น ลักษณะของการผูกขาดนั้นอาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติเนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนมากหรือต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ลับซับซ้อน และการผูกขาดที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายในการกีดกันผู้ผลิตรายใหม่เข้าไปแข่งขันในอุตสาหกรรมนั้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีของประเทศไทยนั้น การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลมีส่วนในการส่งเสริมการผูกขาดอย่างมากทีเดียว เช่น ตามกฎหมาย

การส่งเสริมการลงทุน รัฐบาลจะให้การคุ้มครองและสิทธิพิเศษต่างๆ แก่บริษัทที่ได้รับการส่งเสริม การกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการส่งเสริมการผูกขาดโดยปริยายนั่นเอง นอกจากนี้ การประกอบธุรกิจและอุตสาหกรรมต่างๆ นั้นจะต้องขอใบอนุญาตจากรัฐบาล ในระบบการควบคุมการประกอบอุตสาหกรรมนั่นเองก็เป็นเหตุสำคัญให้เกิดการผูกขาดในแต่ละอุตสาหกรรม โดยที่กลุ่มผู้ผลิตในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมจะพยายามวิ่งเต้นเพื่อกีดกันผู้ผลิตรายใหม่ที่จะเข้ามาแข่งขัน

๓. การรวมตัวและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ลักษณะการผูกขาดทางเศรษฐกิจนั้น นอกจากเราจะวิเคราะห์ลักษณะของการผูกขาดหรือการกระจุกตัวทางธุรกิจภายในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วเราควรที่จะพิจารณาถึงลักษณะของการรวมตัวและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจต่างๆ ด้วย ซึ่งจากการวิเคราะห์การรวมตัวและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจจะทำให้เราสามารถศึกษาบทบาทและอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจเอกชนได้ดังนี้

ในการวิเคราะห์การรวมตัวและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจในที่นี้ เราอาจจะพิจารณาดังพลังทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจที่สำคัญต่างๆ และลักษณะการเกาะกลุ่มระหว่างกลุ่มธุรกิจอันสำคัญเหล่านั้น ซึ่งในที่นี้จะขอแยกการพิจารณาโดยย่อดังนี้

๓.๑ พลังทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจที่สำคัญ

สำหรับการวิเคราะห์พลังทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจที่สำคัญต่างๆ ในที่นี้จะพิจารณาดังทรัพย์สินทางธุรกิจที่อยู่ในบริษัทของกลุ่มต่างๆ โดยทำการรวบรวมจากงบการเงินของบริษัทต่างๆ เหล่านั้น อย่างไรก็ตาม การพิจารณาดังบริษัทที่อยู่ในแต่ละกลุ่มนั้นจะพิจารณาดังลักษณะการเป็นเจ้าของและอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจนั้นเป็นสำคัญ

ข้อมูลในตารางที่ ๑ ถึงตารางที่ ๑๐ จะแสดงให้เห็นพลังทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจที่สำคัญต่างๆ ที่อยู่ในเครือของแต่ละกลุ่มเท่านั้น อย่างไรก็ตามในการ

ตารางที่ ๗
ทรัพย์สินของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย ปี ๒๕๒๑ - ๒๕๒๒

หน่วย : ล้านบาท

ขนาดของทรัพย์สินของกลุ่มธุรกิจ	จำนวน กลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	ร้อยละ
๑. กลุ่มธนาคารพาณิชย์	๑๒	๔๐๓	๓๐๕,๔๖๓	๓๓.๒๕
๒. ทรัพย์สิน ๓,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ล้านบาท	๑๒	๓๘๔	๖๓,๗๕๖	๖.๙๖
๓. ทรัพย์สิน ๒,๐๐๐-๒,๕๐๐ ล้านบาท	๖	๗๒	๑๔,๗๙๖	๑.๖๑
๔. ทรัพย์สิน ๑,๐๐๐-๑,๕๐๐ ล้านบาท	๑๖	๑๕๖	๒๐,๕๓๔	๒.๒๖
๕. ทรัพย์สิน ๕๐๐-๑,๐๐๐ ล้านบาท	๑๕	๑๓๔	๑๓,๕๒๕	๑.๔๙
รวม	๖๕	๑,๑๕๒	๔๒๗,๙๙๔	๑๐๐.๐๐

ที่มา : เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม วิเคราะห์ลักษณะการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔)

ตารางที่ ๘

ทรัพย์สินของกลุ่มธนาคารพาณิชย์และบริษัทในเครือ ปี ๒๕๒๒

(หน่วย : ล้านบาท)

ชื่อกลุ่ม	จำนวน บริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	ธุรกิจที่สำคัญของกลุ่ม
ทรัพย์สินตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐ ล้านบาทขึ้นไป				
๑. กลุ่มโกลด์แมน				ธนาคารกรุงเทพ
ธุรกิจการเงิน	๑๕	๑๑๕,๘๓๒	-	บริษัทสินเอเชีย
ธุรกิจอื่น ๆ	๖๕	๖,๓๙๖	๗,๓๙๖	
รวม	๘๐	๑๒๒,๒๒๘	๗,๓๙๖	
๒. กลุ่มเคทีบี				ธนาคารศรีนคร
ธุรกิจการเงิน	๒๒	๓๕,๕๕๐	-	บริษัทสุรามหาราชฎี
ธุรกิจอื่น ๆ	๗๑	๔,๗๓๓	๒,๕๗๓	
รวม	๙๓	๔๐,๒๘๓	๒,๕๗๓	
๓. กลุ่มล้าชา				ธนาคารกสิกรไทย
ธุรกิจการเงิน	๗	๓๕,๓๔๕	-	บริษัทลือกลี (กรุงเทพฯ)
ธุรกิจอื่น ๆ	๕๘	๓,๓๓๕	๒,๘๖๓	
รวม	๖๕	๓๘,๖๘๐	๒,๘๖๓	
๔. สำนักงานทรัพย์สินส่วน				ธนาคารไทยพาณิชย์
พระมหากษัตริย์				บริษัทปูนซีเมนต์ไทย
ธุรกิจการเงิน	๗	๒๐,๖๐๘	-	
ธุรกิจอื่น ๆ	๓๕	๑๕,๒๕๘	๑๕,๒๕๗	
รวม	๔๒	๓๕,๘๖๖	๑๕,๒๕๗	

ตารางที่ ๘ (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	ธุรกิจที่สำคัญของกลุ่ม
๕. กลุ่มรัตนรักษ์ ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๔ ๒๘	๑๘,๖๕๐ ๔,๑๗๕	- ๒,๐๒๑	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา บริษัทปูนซีเมนต์นครหลวง
รวม	๓๒	๒๒,๘๒๖	๒,๐๒๑	
ทรัพย์สินต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท				
๖. กลุ่มพินิจชนคดี ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๒ ๔	๑๐,๓๓๗ ๔๗๐	- ๓๘๒	ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ บริษัทอุตสาหกรรมวิวัฒน์
รวม	๖	๑๐,๘๐๗	๓๘๒	
๗. กลุ่มกาญจนพาณิชย์ ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๒ ๖	๕,๔๘๗ ๘๕๑	- ๑๔๑	ธนาคารนครหลวงไทย บริษัทบางกอกแลนด์
รวม	๘	๑๐,๓๓๘	๑๔๑	
๘. กลุ่มธราวุฒิปกุล ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๔ ๑๑	๖,๕๐๓ ๒,๕๖๖	- ๑,๔๕๕	ธนาคารเอเชียทรัสต์ บริษัทชลประทานซีเมนต์ บางกอกเอ็นเตอร์เทนเมนท์
รวม	๑๕	๙,๐๖๙	๑,๔๕๕	
๙. กลุ่มเพ็ญชาติและชลวิจารณ์ ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๓ ๑๐	๖,๓๐๕ ๕๓๒	- ๒๒๕	สหธนาคาร บริษัทปิยะณรงค์ บริษัทชำนาญ
รวม	๑๓	๖,๘๓๗	๒๒๕	
๑๐. กลุ่มนันทากวิวัฒน์ ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๑ ๑๒	๒,๒๓๘ ๔๐๑	- ๓๖๓	ธนาคารแหลมทอง กรุงเทพออปติกและไซโล คลังสินค้าไพศาล
รวม	๑๓	๒,๖๓๙	๓๖๓	
๑๑. กลุ่มห้วงหลี่ ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอื่น ๆ	๕ ๒๖	๑,๘๕๓ ๗๔๑	- ๑,๒๕๕	ธนาคารห้วงหลี่ บริษัทพลผล ห้วงหลี่ประกันภัย
รวม	๓๑	๒,๕๙๔	๑,๒๕๕	
๑๒. กลุ่มทวีสิน ธุรกิจการเงิน	๑	๒,๘๕๕	๒๕๔	ธนาคารไทยทุน
รวม ๑๒ กลุ่ม	๔๐๓	๓๐๕,๕๓๖	๓๔,๖๗๕	

หมายเหตุ : สำหรับธนาคารพาณิชย์และธุรกิจการเงินแสดงข้อมูลเฉพาะยอดทรัพย์สิน ส่วนบริษัทธุรกิจอื่น ๆ จะแสดงยอดรายรับด้วย

ตารางที่ ๘

ทรัพย์สินของกลุ่มอุตสาหกรรมและธุรกิจขนาดใหญ่ที่มี

ทรัพย์สินตั้งหนึ่งพันถึงสองพันล้านบาท

ปี ๒๕๒๑ - ๒๕๒๒

(หน่วย : ล้านบาท)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	บริษัทที่สำคัญของกลุ่ม
ก. สินทรัพย์ระหว่าง ๓,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ล้านบาท				
๑. กลุ่มศรีกรุงพัฒนา - ตระกูลเลาหทัย - ตระกูลเศรษฐพรพงศ์ - ตระกูลตงตรงศักดิ์	๑๗	๘,๐๕๕	๘,๓๑๐	ศรีกรุงพัฒนา ไทยเซ็นทรัลเคมี ยูไนเต็ดฟลาวมิลล์
๒. กลุ่มบุญสูง - ตระกูลบุญสูง - ร่วมทุนกับญี่ปุ่น	๑๖	๗,๕๕๘	๖,๐๗๖	ตรีเพชรชูชูเซลล์ ไทยน้ำทิพย์ ไทยบริจสโตน
๓. กลุ่มโพธิ์ตันงูร - ตระกูลโพธิ์ตันงูร - ร่วมทุนกับญี่ปุ่น	๑๔	๗,๑๕๕	๔,๕๘๑	โรงงานอุตสาหกรรม ผ้าไหมไทย เทชินโพลีเอสเตอร์
๔. กลุ่มสหยูเนียน - ตระกูลโซควัฒนา - ตระกูลดารกานนท์	๖๕	๗,๐๗๓	๗,๘๕๐	สหยูเนียน สหพัฒนาพิบูลย์ เท็กปอร์อินเตอร์เนชั่นแนล
๕. กลุ่มสยามกลการ - ตระกูลพรประภา	๕๓	๖,๕๕๗	๗,๒๗๘	สยามกลการ สยามยามาฮา สยามกลการและนิสสัน
๖. กลุ่ม พี. เอส. เอ. - พร สิทธิอำนาจ - สุธี นพคุณ - บุญชู โรจนเสถียร	๔๕	๖,๐๗๘	๑,๔๕๔	รามาทาวเวอร์ สยามเกรดิติ บ้านและที่ดินไทย อินเตอร์ไลฟ์

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	บริษัทที่สำคัญของกลุ่ม
๗. กลุ่มศรีเฟื่องฟุ้ง - ตระกูลศรีเฟื่องฟุ้ง - ตระกูลอัสสกุล - ตระกูลพานิชชวะ - ตระกูลดิเรกสาร - ร่วมทุนกับญี่ปุ่น	๓๒	๔,๕๓๖	๓,๕๖๓	กระจกไทย-ฮาชาฮิ ไทยเทชิน อุตสาหกรรมท่อผ้าไหม กิจเดียร์ (ประเทศไทย) บุญศรีพานิชย์
๘. กลุ่มเจริญ โภคภัณฑ์ - ตระกูลเจียรนวนนท์	๔๓	๓,๑๓๐	๕,๓๐๖	เจริญ โภคภัณฑ์ เจียไต๋ส่งเสริมเกษตรกรรม
๙. กลุ่มเจ้าขวัญยืน - ตระกูลเจ้าขวัญยืน - ร่วมทุนกับต่างประเทศ	๑๔	๓,๐๕๒	๕,๕๔๒	โรงกลั่นน้ำมันไทย อัลฟาโฮลดิ้ง บางกอกเดินเรือและการค้า
๑๐. กลุ่มชินธรรมมิตร - ตระกูลชินธรรมมิตร	๑๘	๓,๐๓๓	๑,๔๔๓	ฟ้าตาลธนบุรี ฟ้าตาลนิวกวางฮุ้นหลี ฟ้าตาลขอนแก่น
๑๑. กลุ่มไอสดสภา - ตระกูลไอสถานุเคราะห์	๓๐	๓,๐๒๓	๒,๖๓๓	ไอสดสภา เงินเอร์ดีไฟแนนซ์
๑๒. กลุ่มธนาพรชัย - ตระกูลเลียงไพรัตน์ - ตระกูลแต่ไพสิฐพงษ์	๓๓	๓,๐๒๒	๓,๖๕๕	ธนาพรชัย เบทาโกร เซ็นทาโก
	๓๘๔	๖๓,๓๕๖	๖๒,๕๔๓	
ข. ทรัพย์สินระหว่าง ๒,๐๐๐-๒,๕๕๐ ล้านบาท ๑๓. กลุ่มอิตัลไทย - ตระกูลกรรมสุต - ร่วมทุนกับอิตาลี	๑๓	๒,๕๑๐	๒,๕๔๕	อิตาเลียนไทย คิวเวลล์ออปเมนท์

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	บริษัทที่สำคัญของกลุ่ม
๑๔. กลุ่มกมลสุโกศล - ตระกูลสุโกศล - ตระกูลเชียรประสิทธิ์ - ตระกูลปัจฉิมสวัสดิ์	๒๗	๒,๗๓๗	๒,๐๓๕	กมลสุโกศล สยามเบียร์ สทไทยไฟแนนซ์ สุโกศลมาสด้าอุตสาหกรรม
๑๕. กลุ่มไทยรวมทุน - ตระกูลอภัยธร - ตระกูลวรรณประเสริฐ - ตระกูลสินธุวงค์ - ตระกูลมันคงเจริญ		๒,๕๕๐	๒,๓๒๐	ไทยรุ่งเรืองอุตสาหกรรม ไทยอุตสาหกรรมน้ำตาล ไทยรวมทุนคลังสินค้า น้ำตาลกรุงเทพ น้ำตาลไทยเอกลักษณ์
๑๖. กลุ่มไทยเกรียงฯ - ตระกูลศิริขัมมงคล - ตระกูลชัยวุฒิ	๒	๒,๒๕๕	๕๗๐	ไทยเกรียงบั้น ทอฟก๊อคม
๑๗. กลุ่มกรุงเทพบริการ - ตระกูลสมประกิจ	๑๔	๒,๑๕๓	๗๘๔	กรุงเทพบริการ นครหลวงเส้นใยสังเคราะห์
๑๘. กลุ่มยิบอินซอย - ตระกูลยิบอินซอย - ตระกูลชูตระกูล	๑๒	๒,๐๕๘	๑,๓๕๖	ยิบอินซอย เทพาณิชย์
รวม ๖ กลุ่ม	๗๒	๑๔,๗๘๗	๑๐,๐๕๐	
ก. ทรัพย์สินระหว่าง ๑,๐๐๐ - ๑,๕๕๐ ล้านบาท				
๑๙. กลุ่มมิตรผล - ตระกูลวงศ์กุลกิจ - ตระกูลพานิตวงศ์ - ตระกูลพาณิชย์เศรษฐ์	๕	๑,๖๖๕	๑,๑๑๓	น้ำตาลมิตรผล น้ำตาลบ้านโป่ง น้ำตาลมิตรสยาม
๒๐. กลุ่มแหลมทองสหการ - ตระกูลกณารณวนิชย์	๑๕	๑,๕๕๐	๒,๑๕๗	แหลมทองสหการ แหลมทองฟาร์ม
๒๑. กลุ่มโรงงานกระดาษสหไทย	๑๓	๑,๔๕๘	๑,๓๔๔	โรงงานกระดาษสหไทย

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	บริษัทที่สำคัญของกลุ่ม
- ตระกูลนิรวัสสิน - ตระกูลสงวนปิยะพันธ์ - ตระกูลวงศ์ศิริเดช				โรงงานกระดาษกรุงเทพ
๒๒. กลุ่มจิราธิวัฒน์ - ตระกูลจิราธิวัฒน์	๒๑	๑,๔๖๕	๑,๒๕๖	ห้างเซ็นทรัลพาร์ทเมนท์สโตร์ และสรรพสินค้าชิดลม
๒๓. กลุ่มอัสสกุล - ตระกูลอัสสกุล	๑๒	๑,๔๓๒	๔๘๖	เงินทุนมหาสมุทร สยามโฮม
๒๔. กลุ่มกาญจนจารี - ตระกูลกาญจนจารี	๕	๑,๓๖๔	๒,๐๕๓	ซีวี เนชั่นแนลไทย
๒๕. กลุ่มเอื้อวัฒนสกุล	๑๖	๑,๓๑๐	๖๓๒	พาราวินเซอร์ เงินทุนฯ พารา
๒๖. กลุ่มวัชรเวดิน - ตระกูลวัชรเวดิน	๑๓	๑,๒๕๕	๕๑๑	เงินทุนเกียรตินาทิน สุราตะวันออก น้ำตาลตะวันออก
๒๗. กลุ่มวิริยะพันธ์ - ตระกูลวิริยะพันธ์	๔	๑,๒๕๑	๔๕๕	ธนบุรีประกอบรถยนต์ เมืองโบราณ
๒๘. กลุ่มเฮอร์วอล์ทส์ - ตระกูลจรัชชานนท์	๔	๑,๒๐๒	-	เงินทุนเฮอร์วอล์ทส์ เงินทุนฯ ฟานิช
๒๙. กลุ่มวิศวะผลบุญ - ตระกูลวิศวะผลบุญ - ร่วมทุนกับญี่ปุ่น	๓	๑,๑๓๘	๑,๖๓๔	จี.เอส.สตீล แผ่นเหล็กวิลาสไทย
๓๐. กลุ่มไชยวรรณ - ตระกูลไชยวรรณ	๑๐	๑,๑๑๕	๓๒๒	ไทยประกันชีวิต เงินทุนฯ บุรพา
๓๑. กลุ่มวิริยะประไพกิจ - ตระกูลวิริยะประไพกิจ	๑๔	๑,๐๕๐	๕๐๓	สหวิริยาพานิชย์ (๑๕๖๒)

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	ราชนับ	บริษัทที่สำคัญของกลุ่ม
๓๒. กลุ่มมหาคณ - ตระกูลมหาคณ	๕	๑,๐๕๕	๒,๖๘๓	สุรามหาคณ
๓๓. กลุ่มนวนพันธ์ - ทรกุลนวนพันธ์	๖	๑,๐๔๓	-	เงินทุนนวนรณกิจ นวนรณ
๓๔. กลุ่มเมโทรแมชินเนอร์	๑	๑,๐๑๓	๑,๐๗๒	เมโทรแมชินเนอร์
รวม ๑๖ กลุ่ม	๑๕๕	๒๐,๕๓๔	๑๖,๓๔๕	
รวม ๓๔ กลุ่ม	๖๑๕	๕๕,๐๗๗	๕๘,๓๔๒	

ที่มา : แหล่งเดียวกับตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑๐

ทรัพย์สินของกลุ่มอุตสาหกรรมและธุรกิจที่ทรัพย์สินตั้งแต่ห้าร้อยถึงหนึ่งพันล้านบาท ปี ๒๕๒๑ - ๒๕๒๒
(หน่วย : ล้านบาท)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	ราชนับ	บริษัทที่สำคัญของกลุ่ม
๑. กลุ่มบลูสบู - ทรกุลบลูสบู	๕	๕๕๔	๑,๖๘๒	เสวมสุข ฝ้างบ
๒. กลุ่มฟูคุดหลอง - ทรกุลฟูคุดหลอง	๗	๕๗๔	๑๗๕	เศวมฐรพธ์การเร เงินทุนฯ สยามเงินทุน
๓. กลุ่มทองไทย - ทรกุลทองไทย	๑๐	๕๒๓	๑,๒๓๑	ทองไทย (๑๕๕๖) เมืองไทยเหล็กกล้า
๔. กลุ่มยนต์กิจ - ทรกุลยนต์ทงษ์	๕	๕๒๐	๗๔๘	ยนต์รณ นครหลวงยนต์การ
๕. กลุ่มสิทธผล - ทรกุลสิทธสรณกุล - ร่วมทุนกับญี่ปุ่น	๕	๘๘๗	๑,๕๑๘	สิทธผลมอเตอร์ เซ่งจ่วนสง
๖. กลุ่มบุญรอด - ทรกุลบุญรอด	๓	๘๔๗	๓,๔๖๔	บุญรอดบริวเวร

ตารางที่ ๑๐ (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	จำนวนบริษัท	ทรัพย์สิน	รายรับ	บริษัทสำคัญของกลุ่ม
๗. กลุ่มมหาดำรงคักกุล - ตระกูลมหาดำรงคักกุล	๑๔	๗๐๐	๓๘๐	สินทรัพย์เมืองทอง
๘. กลุ่มมาบุญครอง - ตระกูลบุญกุล	๑๔	๗๐๐	๓๕๓	มาบุญครองออปฟิชและไซโล
๙. กลุ่มโอภาสวงศ์ - ตระกูลโอภาสวงศ์	๑๐	๖๒๘	๓๘๓	โอภาสกิจ
๑๐. กลุ่มปิยะอุย - ตระกูลปิยะอุย - ตระกูลเตลาน	๓	๕๕๕	๒๕๐	ดุสิตธานี
๑๑. กลุ่มศรีวิกรม์ - ตระกูลศรีวิกรม์ - ตระกูลเจริญรัชตภาคย์	๑๖	๕๗๕	๔๑๒	เพรสดีเคินท์ไฮเทล อุตสาหกรรมพรหมไทย
๑๒. กลุ่มแสงฟ้าวิสาหกิจ - ตระกูลต้นตี่วิวัฒน์	๗	๕๗๔	๖๐๘	แสงฟ้าวิสาหกิจ แหลมทองทัวร์
๑๓. กลุ่มสหสันต์ - ตระกูลต้นตี่วิวัฒน์พันธ์	๔	๕๖๖	๕๔๘	สหสันต์การทอ อุบลการสุรา
๑๔. กลุ่มเหล็องอมรเลิศ - ตระกูลเหล็องอมรเลิศ	๕	๕๖๐	๒๓๖	อมรพันธ์นคร เครดิตฟองซิเอรี ช. อมรพันธ์
๑๕. กลุ่มเอชยูเกียรติก - ตระกูลเอชยูเกียรติก	๑๐	๕๐๗	๒๗๕	จรรยาและครอบครัว
๑๖. กลุ่มสยามธนาคาร	๒	๕๓๕	-	เงินทุนสยามธนาคาร
๑๗. กลุ่มบริบูรณ์พาณิชย์ - ตระกูลชนวิริยะ	๒	๕๓๒	๘๕๒	บริบูรณ์พาณิชย์
๑๘. กลุ่มมิตรเกษตร - ตระกูลว่องวัฒนสิน	๓	๕๐๔	๒๖๔	โรงงานน้ำตาลไทย
๑๙. กลุ่มนิมมานเหมินทร์ - ตระกูลนิมมานเหมินทร์ - ตระกูลชุตินา	๑๐	๖๕๔	๑๐๒	ไทยเงินทุนพัฒนา เชียงใหม่พาณิชย์ ลานนาเครดิต
รวม ๑๕ กลุ่ม	๑๓๔	๑๓,๑๗๕	๑๓,๕๒๕	

ที่มา : แหล่งเดียวกับตารางที่ ๑

พิจารณาถึงอิทธิพลหรือบทบาทของแต่ละกลุ่มนั้นมีข้อ
สังเกตโดยย่อ ดังนี้

ประการแรก ขอบเขตในการใช้ทรัพย์สินเพื่อ
สร้างอิทธิพลของแต่ละกลุ่มย่อมจะมีลักษณะแตกต่างกัน
ตามประเภทธุรกิจและการควบคุมของรัฐบาล ในธุรกิจที่
รัฐบาลทำการควบคุมการใช้ทรัพย์สินของธุรกิจอย่างเคร่ง
ครัด การใช้ทรัพย์สินเพื่อสร้างอิทธิพลหรือทำการผูก
ขาดในทางธุรกิจย่อมทำได้ในขอบเขตที่จำกัด เช่น ใน
ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม ใน
ธุรกิจที่เป็นการผูกขาดหรือรัฐบาลมิได้ควบคุมการประ-
กอบธุรกิจอย่างเคร่งครัด การใช้ทรัพย์สินของธุรกิจเพื่อ
ขยายอำนาจการผูกขาดหรือขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจ
ย่อมทำได้ง่ายกว่า

ประการที่สอง ยอดรวมของทรัพย์สินของแต่ละ
กลุ่มที่แสดงไว้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลเท่าที่รวบรวม
ได้เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลรวบรวมมานั้นเป็น
ข้อมูลรวบรวมจากหน่วยธุรกิจที่เป็นบริษัทจำกัด มิได้
รวมถึงหน่วยธุรกิจในรูปของ ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือ
กิจการส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินอื่นของกลุ่มธุรกิจเหล่านั้น
ดังนั้นในทางที่เป็นจริงแล้วเชื่อว่าพลังทางเศรษฐกิจของ
แต่ละกลุ่มจะมียอดสูงกว่าข้อมูลที่ได้แสดงไว้

ประการที่สาม สำหรับกลุ่มธุรกิจที่แสดงนั้นมีได้
รวมถึงกลุ่มธุรกิจต่างชาติไว้ด้วย บริษัทที่อยู่ในแต่ละกลุ่ม
ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทของธุรกิจไทย หรือเป็นบริษัทที่
เป็นการร่วมทุนระหว่างคนไทยกับชาวต่างประเทศ

ประการที่สี่ ถ้าหากเราใช้ทรัพย์สินทางธุรกิจ
ของแต่ละกลุ่มเป็น เครื่องวัด ถึงพลังทางเศรษฐกิจของ
กลุ่มธุรกิจแต่ละกลุ่มแล้ว จะพบว่าในปี ๒๕๒๒ กลุ่มธุรกิจ
ที่มีทรัพย์สินตั้งแต่ ๕๐๐ ล้านบาทขึ้นไปนั้นมีอยู่ประมาณ
๖๕ กลุ่มและมีทรัพย์สินรวมกันประมาณ ๔๒๒,๐๐๐ ล้าน
บาท ในจำนวนดังกล่าว กลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์
๑๒ กลุ่มมีทรัพย์สินรวมกันประมาณ ๓๐๕,๔๖๗ ล้านบาท
หรือประมาณร้อยละ ๗๑ ของทั้งหมด สำหรับกลุ่มการค้า
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีจำนวน ๑๘ กลุ่มซึ่งกลุ่มดังกล่าว
มีทรัพย์สินรวมกันประมาณ ๑๘,๕๔๐ ล้านบาท หรือประ
มาณร้อยละ ๑๕ ของทั้งหมด กล่าวโดยสรุปแล้ว กลุ่มนาย
ทุนธนาคารพาณิชย์ และกลุ่มนายทุนการค้าอุตสาหกรรม

ขนาดใหญ่จำนวน ๓๐ กลุ่ม ที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นกลุ่ม
ธุรกิจที่มีบทบาทและอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจมากที่สุด

*การวิเคราะห์ถึงพลังทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจ
ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นแต่เพียงชี้ให้เราเห็นว่า
กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่แต่ละกลุ่มมีอิทธิพลและบทบาททาง
เศรษฐกิจมากน้อยแค่ไหน ในทางที่เป็นจริงแล้วกลุ่ม
ธุรกิจต่างๆจะมีการร่วมมือและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
ระหว่างกันด้วย การร่วมมือและการรวมกลุ่มดังกล่าวมี
เพียงแต่จะทำให้กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ
เท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลในการครอบงำการตัดสินใจ
และนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย*

๓.๒ การร่วมมือและการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การร่วมมือและการเกาะกลุ่มของกลุ่มธุรกิจต่างๆ
นั้น อาจเป็นไปได้ในสองลักษณะใหม่ๆ ด้วยกันคือ

(๑) การร่วมมือทางธุรกิจโดยทั่วไป

การร่วมมือทางธุรกิจ โดยทั่วไปของกลุ่มธุรกิจ
ต่างๆ มักจะเป็นการร่วมมือกันโดยมิได้มีการถือหุ้นใน
ธุรกิจระหว่างกัน แต่มักจะเป็นการร่วมมือกันเพื่อแสวง
หาหรือรักษาสีทธิและผลประโยชน์ในธุรกิจของตน เช่น
การร่วมมือกันในรูปของสมาคมการค้า หรือชมรมการค้า
ต่างๆ หรือทำข้อตกลงร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจ เป็นต้น

(๒) การเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจ

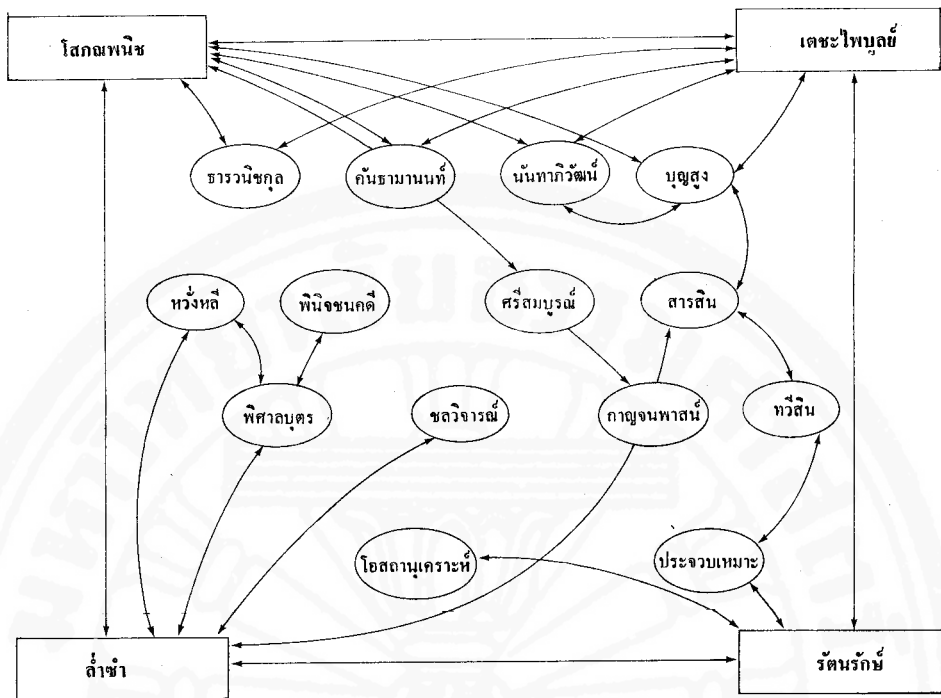
สำหรับการร่วมมือ ในลักษณะของการเกาะกลุ่ม
ทางเศรษฐกิจนั้น จะเป็นการร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจ
โดยมีการถือหุ้นในธุรกิจระหว่างกัน เป็นการร่วมมือทาง
ธุรกิจอย่างเปิดเผยระหว่างกลุ่มธุรกิจต่างๆ การร่วมมือใน
ลักษณะของการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้นจะพิจารณาได้
จากการเป็นกรรมการร่วมกันในบริษัท (Interlocking-
directorate) ระหว่างกลุ่มธุรกิจต่างๆ

ในการวิเคราะห์การเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจระ-
หว่างกลุ่มธุรกิจที่สำคัญต่างๆ นั้น ในทฤษฎีจะแสดงด้วย
แผนภาพต่างๆ ด้วยรูปที่ ๑ ถึงรูปที่ ๖ ซึ่งมีข้อสังเกต
โดยย่อ ดังนี้

๕. ศู Peter C. Dooley, "The Interlocking Direc-
torate" **American Economic Review**, Vol. 59
pp. 314-323.

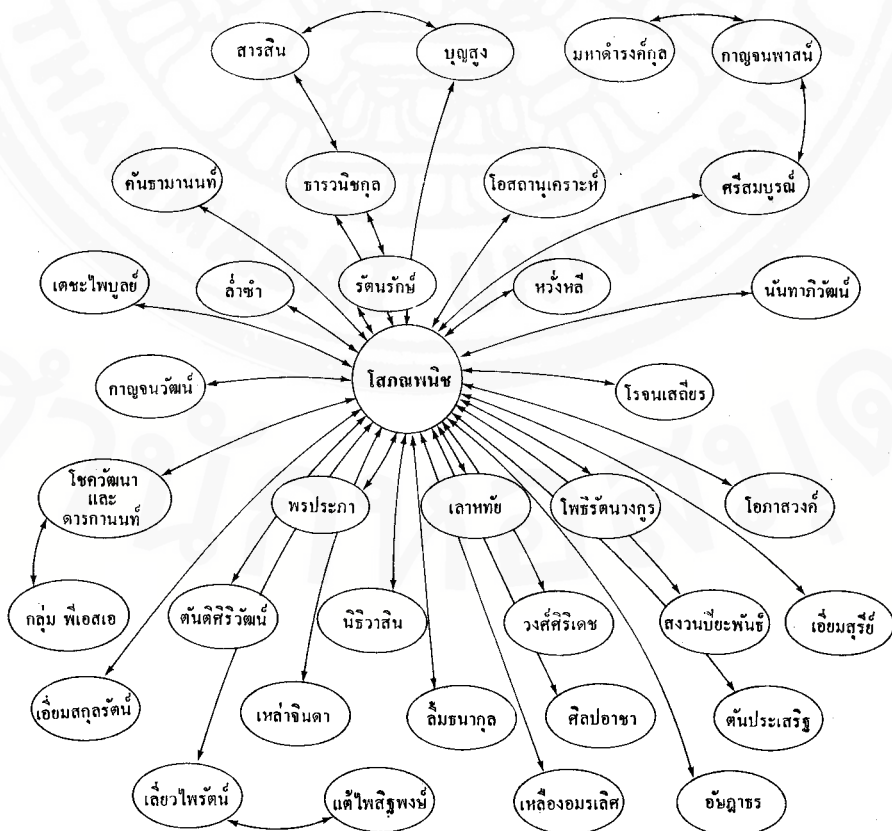
รูปที่ ๑

การเกาะกลุ่มการเป็นกรรมการบริษัทร่วมกันของกลุ่ม ธนาคารพาณิชย์และธุรกิจการเงิน

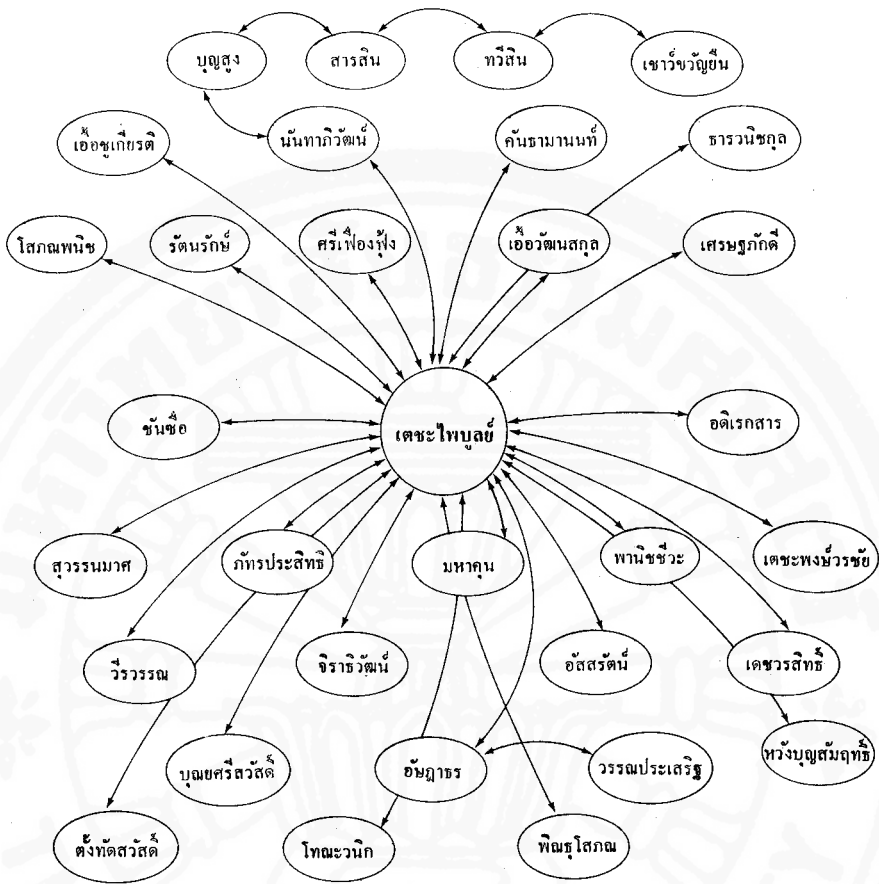

รูปที่ ๒

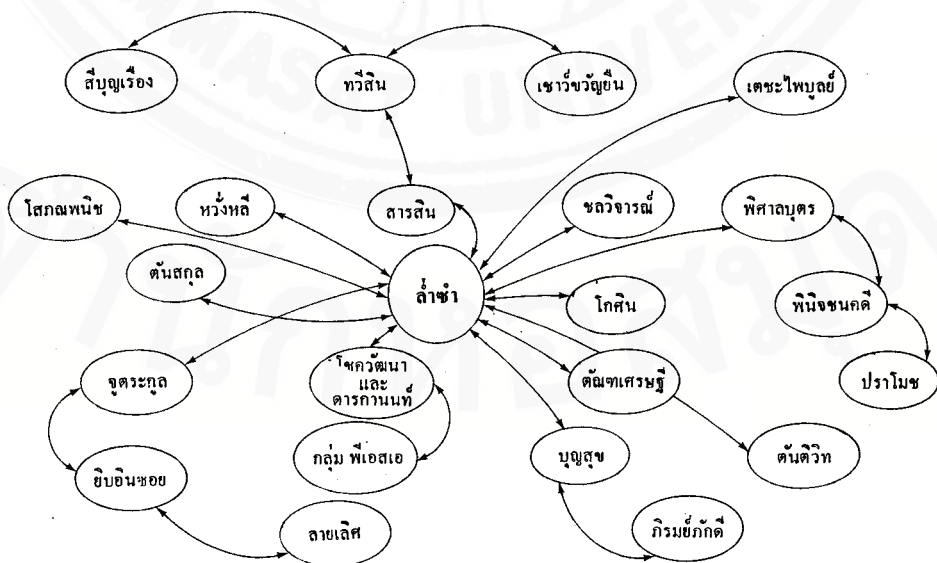
การเกาะกลุ่มการเป็นกรรมการบริษัทร่วมกัน ระหว่างกลุ่มโสภณพนิชกับกลุ่มอื่น ๆ

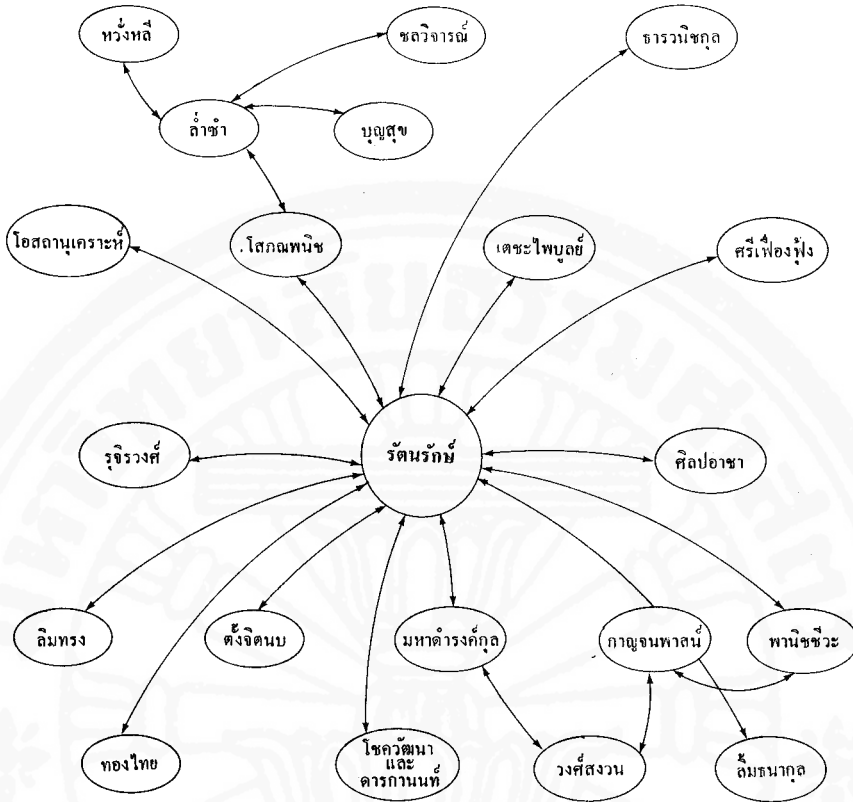
รูปที่ ๓
 การเกาะกลุ่มการเป็นกรรมกรบริษัทร่วมกันระหว่าง กลุ่มตะชะไพบูลย์กับกลุ่มอื่น ๆ

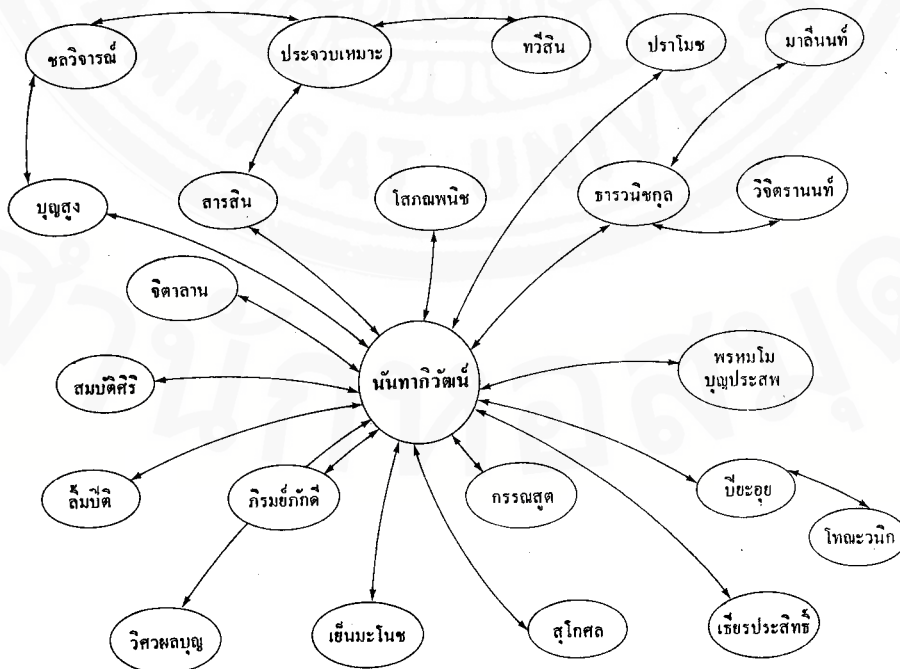
รูปที่ ๔
 การเกาะกลุ่มการเป็นกรรมกรบริษัทร่วมกัน ระหว่างกลุ่มลำซำกับกลุ่มอื่น ๆ

รูปที่ ๕
การเกาะกลุ่มการเป็นกรรมการบริษัทร่วมกัน ระหว่างกลุ่มรัตนรักษ์กับกลุ่มอื่น ๆ

รูปที่ ๖
การเกาะกลุ่มการเป็นกรรมการร่วมกันระหว่าง กลุ่มนันทากิวัฒน์กับกลุ่มอื่น ๆ

ประการแรก กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ที่แสดงไว้ในที่นี้จะใช้ชื่อของตระกูลธุรกิจที่สำคัญแทนกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ โดยใช้ตระกูลของกลุ่ม นายทุนธนาคารพาณิชย์เป็นหลัก เช่น ตระกูลโสภณพนิชแทนธนาคารกรุงเทพ ตระกูลเดชะไพฑูริย์แทนธนาคารศรีนคร ธนาคารเอเชีย และธนาคารมหานคร ตระกูลลำซำแทนธนาคารกสิกรไทย ตระกูลรัตนรักษ์แทนธนาคารศรีอยุธยา ตระกูลธราวัณชกุลแทนธนาคารเอเชียทรัสต์ ตระกูลพิศาลบุตรและพินิจชนคดีแทนธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการ ตระกูลศรีสมบูรณ์และตระกูลกาญจนพานิชแทนธนาคารนครหลวงไทย ตระกูลนนท์ทากิวัฒน์และบุญสูงแทนธนาคารแหลมทอง ตระกูลชลวิจิตรแทนสหธนาคารกรุงเทพ ตระกูลทวีสินและประจวบเหมาะแทนธนาคารไทยทุนและตระกูลหวงหลี แทนธนาคารหวงหลี เป็นต้น

ประการที่สอง ถ้าหากพิจารณาถึงลักษณะการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยดูจากการเป็นกรรมการร่วมกันในบริษัทระหว่างกลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ แล้วจะพบว่า กลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จะมีการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างกันอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้กลุ่มธุรกิจธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวยังมีการร่วมมือกันในรูปของสมาคมธนาคารไทยอีกด้วย จากพลังทางเศรษฐกิจโดยพิจารณาจากจำนวนทรัพย์สินของธนาคารพาณิชย์และการเกาะกลุ่มโดยเป็นกรรมการในบริษัทร่วมกันที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า กลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์เป็นกลุ่มธุรกิจที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในระบบเศรษฐกิจไทย

ประการที่สาม จากการพิจารณาการเกาะกลุ่มโดยเป็นกรรมการบริษัทร่วมกันระหว่างกลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์กับกลุ่มนายทุนการค้าและอุตสาหกรรมจะพบว่า กลุ่มนายทุนการค้าและนายทุนอุตสาหกรรม กลุ่มที่สำคัญต่าง ๆ จะมีการเกาะกลุ่มกับนายทุนธนาคารพาณิชย์อย่างใกล้ชิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจกลุ่มต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม แผนภาพที่แนบมาเป็นตัวอย่างนั้น จะแสดงให้เห็นการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจแต่เฉพาะกลุ่มธุรกิจที่สำคัญเท่านั้น ในทางที่เป็นจริงแล้วกลุ่มธุรกิจแต่

ละกลุ่มที่ได้แสดงไว้ในแผนภาพนั้นก็ยังมีการเกาะกลุ่มกับกลุ่มธุรกิจขนาดกลางอื่นๆอีกมากมาย นอกจากนั้นกลุ่มธุรกิจแต่ละกลุ่มยังมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งการร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มการเมืองนั้นโดยทั่วไปแล้วมักจะไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างเปิดเผย แต่มักจะมีบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มการเมือง

๔. อิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่

อำนาจและอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่จะมีอยู่แต่เฉพาะในทางธุรกิจเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลในทางการเมืองด้วย กล่าวคือ กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ก็จะสามารถใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของตนต่อรองกับรัฐบาล หรือสามารถที่จะครอบงำการดำเนินนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลด้วย

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มักจะใช้อิทธิพลของตนครอบงำกลไกทางการเมืองได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศด้อยพัฒนาที่ประชาชนขาดความตื่นตัวทางการเมือง ในประเทศที่ใช้ระบบประชาธิปไตย และประชาชนขาดความตื่นตัวทางการเมืองนั้น กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่จะมีอิทธิพลทางการเมืองได้มาก โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจเพื่อครอบงำกลไกทางการเมืองนั้น อาจทำได้ในหลายรูปแบบด้วยกันซึ่งพอจะแบ่งเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้สองลักษณะคือ การใช้อำนาจการครอบงำโดยไม่เปิดเผย และการใช้อำนาจการครอบงำโดยเปิดเผย ดังจะพิจารณาได้โดยย่อดังนี้

๔.๑ การใช้อำนาจการครอบงำโดยไม่เปิดเผย

การใช้อำนาจการครอบงำโดยไม่เปิดเผยนั้น เป็นกรณีที่กลุ่มธุรกิจเข้าไปควบคุมกลไกอำนาจรัฐโดยมิได้เข้าไปมีอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นทางการ แต่จะใช้อำนาจหรืออิทธิพลของตนผ่านทางผู้ที่มีอำนาจในการควบ

๖. ดู Ferdinand Lumberg, *The Rich and The Super-Rich* (Lyle Stuart, 1969)

กลุ่มกลไกอำนาจรัฐ เช่น ผ่านทางทหาร ข้าราชการ หรือนักการเมืองที่ควบคุมกลไกอำนาจรัฐ กลุ่มธุรกิจจะให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ผู้ที่ควบคุมกลไกอำนาจรัฐ เพื่อแลกกับอภิสิทธิ์ และการคุ้มครองที่จะได้รับจากผู้มีอำนาจทางการเมือง การร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มการเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเกือบทุกวงการ และเกือบทุกระดับในการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน

๔.๒ การใช้อำนาจการครอบงำโดยเปิดเผย

การใช้อำนาจการครอบงำโดยเปิดเผยนั้น เป็นการทำกลุ่มธุรกิจเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นทางการ โดยที่กลุ่มธุรกิจเข้าไปร่วมเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ หรือการทำกลุ่มการเมืองทำการค้าขายทางธุรกิจอย่างเปิดเผย การที่กลุ่มธุรกิจสามารถครอบงำกลไกทางการเมืองอย่างเปิดเผย จะทำให้กลุ่มธุรกิจมีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลมากขึ้น ทำให้กลุ่มธุรกิจสามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม ในทางที่เป็นจริงนั้น กลุ่มธุรกิจมักจะพยายามเข้าไปครอบงำการดำเนินนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลทั้งในลักษณะที่เปิดเผยและไม่เปิดเผยตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในกรณีของประเทศไทย ปรากฏว่ากลุ่มธุรกิจได้เข้าไปมีอิทธิพลหรือครอบงำการตัดสินใจและการทำงานของกลไกรัฐบาลมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปครอบงำกลไกทางการเมืองโดยเปิดเผยนั้น ปรากฏให้เห็นได้เด่นชัดมาก ถ้าหากเราจะลองไขว่คว้าประกอบของคณะรัฐมนตรี เป็นเครื่องวัดถึงอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจแล้วก็จะพิจารณาได้จากข้อมูลในตารางที่ ๑๑ ซึ่งได้ทำการเปรียบเทียบองค์ประกอบของคณะรัฐมนตรีในขณะมหามหารเป็นนายกรัฐมนตรี ในระหว่างปี ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๒๔ จะสังเกตได้ว่าในสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี ๒๕๑๒-๑๔ นั้น มีรัฐมนตรีที่เป็นนักธุรกิจหนึ่งคน หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ ๔ เท่านั้น ต่อมาในสมัยของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีในปี ๒๕๒๓ นั้น มีนัก

ตารางที่ ๑๑
 ด้วแทนของธุรกิจใ้ในอู่ค้ประกอบของคณะรัฐมนตรีที่้ทหารเป็นนายกรัฐมนตรี ปี ๒๕๑๒-๒๕๒๔

คณะรัฐมนตรี	ทหารและข้าราชการ		ขุนทราทร		นักธุรกิจ		อื่น ๆ		รวม
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	
๑. จอมพลถนอม กิตติขจร ๒๕๑๒-๒๕๑๔	๒๕	๕๖.๐	-	-	๑	๔.๐	-	-	๒๖
๒. พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์-๑ ๒๕๒๐-๒๕๒๒	๒๕	๘๘.๐	-	-	๓	๕.๑	๑	๒.๖	๓๓
๓. พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์-๒ ๒๕๒๒-๒๕๒๓	๓๑	๖๕.๐	๕	๒๐.๐	๒	๔.๔	๓	๖.๖	๔๕
๔. พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์-๓ ๒๕๒๓	๓๐	๗๕.๐	๓	๗.๕	๓	๗.๕	๒	๕.๒	๓๘
๕. พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์-๑ ๒๕๒๓-๒๔	๑๓	๓๕.๐	๑๖	๔๓.๐	๘	๒๑.๖	-	-	๓๗
๖. พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์-๒ ๒๕๒๔	๑๘	๔๕.๐	๑๔	๓๕.๐	๕	๑๒.๕	๓	๗.๕	๔๐

ที่มา : (๑) Saneh Chamarik, **Problems of Development in Thai Political Setting** (Table 10)
 (๒) ข้อมูลเบื้องต้นจาก ราชกิจจานุเบกษา (มีนาคม ๒๕๒๔)

ตารางที่ ๑๒
 ่อตราเงินเพื่อและอตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์
 (หน่วย : เปอร์เซ็นต์)

รายการ	๒๕๑๓-๑๔	๒๕๑๘	๒๕๒๐	๒๕๒๑	๒๕๒๒	๒๕๒๓
๑. อตราดอกเบี้ยสำหรับฝากเงิน						
๑.๑ อตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ	๗.๓	๘.๐	๘.๐	๘.๐	๕.๐	๑๒.๐
๑.๒ อตราเงินเพื่อ (การเพิ่มขึ้นของดัชนีค่าครองชีพ)	๕.๕	๔.๒	๗.๒	๘.๔	๕.๕	๑๕.๘
๑.๓ อตราดอกเบี้ยแท้จริง	(-๒.๖)	๓.๘	๐.๘	(-๐.๔)	(-๐.๘)	(-๗.๘)
๒. อตราดอกเบี้ยสำหรับกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์						
๒.๑ อตราดอกเบี้ยสูงสุด	๑๔.๓	๑๕.๐	๑๕.๐	๑๕.๐	๑๕.๐	๑๘.๐
๒.๒ การเพิ่มขึ้นของดัชนีขายส่ง	๑๐.๖	๑.๖	๗.๓	๔.๑	๒๐.๔	(-๒.๐)
๒.๓ อตราดอกเบี้ยแท้จริง	๓.๗	๑๓.๔	๗.๗	๑๐.๙	(-๕.๔)	๒๐.๐*
๓. เปรียบเทียบอตราดอกเบี้ยกับการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าหน้าเข้า						
๓.๑ อตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กู้ยืมจากธนาคาร	๑๔.๓	๑๕.๐	๑๕.๐	๑๕.๐	๑๕.๐	๑๘.๐
๓.๒ การเพิ่มขึ้นของดัชนีราคาสินค้าหน้าเข้า	๑๘.๕	๖.๑	๕.๕	๗.๕	๑๘.๓	-
๓.๓ ดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายในการกักตุนสินค้าหน้าเข้า	(-๔.๒)	๘.๕	๕.๕	๗.๕	(-๓.๓)	-

ที่มา : ข้อมูลเบื้องต้นจากธนาคารแห่งประเทศไทย

ธุรกิจเป็นรัฐมนตรีถึง ๘ คน หรือประมาณร้อยละ ๒๒ ของคณะรัฐมนตรี^๑

อย่างไรก็ตาม ตัวแทนธุรกิจที่เป็นรัฐมนตรีที่กล่าวถึงนั้นนับเฉพาะผู้ที่เข้านักธุรกิจแล้วเข้าไปเป็นรัฐมนตรีเท่านั้น มิได้รวมถึงนักธุรกิจที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าไปเป็นรัฐมนตรีด้วย ถ้าหากเรานับตัวแทนธุรกิจที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเข้าไปเป็นรัฐมนตรีด้วยแล้ว อัตราส่วนของรัฐมนตรีที่เป็นตัวแทนธุรกิจจะสูงขึ้น เช่นในสมัยของรัฐบาลปรเมหนึ่ง จะมีรัฐมนตรีที่เป็นตัวแทนธุรกิจถึง ๑๘ คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๔๕ ของคณะรัฐมนตรี

ในการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๔ จำนวนคณะรัฐมนตรีได้เพิ่มจาก ๓๗ เป็น ๔๐ คน ในจำนวนดังกล่าว อัตราส่วนของทหารและข้าราชการได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๕ ส่วนอัตราส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ลดลงเหลือร้อยละ ๓๕ และตัวแทนของธุรกิจได้ลดลงเหลือประมาณร้อยละ ๑๓ ในจำนวนคณะรัฐมนตรีนั้น ถ้าหากจะนับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนธุรกิจกับตัวแทนธุรกิจที่มิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมกันแล้ว จะมีประมาณ ๑๐ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของคณะรัฐมนตรี อัตราส่วนดังกล่าวได้ลดลงประมาณครึ่งหนึ่งของคณะรัฐมนตรีในปี ๒๕๒๓ การที่สัดส่วนของตัวแทนธุรกิจที่อยู่ในคณะรัฐมนตรีลดน้อยลงนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากพรรคกิจสังคมซึ่งเป็นตัวแทนของธุรกิจที่สำคัญของประเทศได้ออนตัวจากการร่วมรัฐบาล และอีกส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องจาก กลุ่มทหาร ต้องการลดบทบาทของธุรกิจในการควบคุมกลไกอำนาจรัฐ

การที่ตัวแทนของ ธุรกิจเข้าไปเป็นรัฐมนตรีในการบริหารประเทศนั้น เป็นแต่เพียงส่งชบอทเป็นรูปธรรมอันหนึ่งเท่านั้นที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มธุรกิจเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลอย่างเป็นทางการ ในทางที่เป็นจริงแล้ว อำนาจหรืออิทธิพลของธุรกิจในการครอบงำรัฐบาลหรือกลไกทางการเมืองนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนตัวแทนธุรกิจที่เป็นรัฐมนตรีเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย

อาทิเช่น ขึ้นอยู่กับการเมืองผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจกับกลุ่มการเมืองว่ามีมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับกลุ่มควบคุมกลไกทางการเมือง มีระเบียบวินัยและมีจิตสำนึกในการทำงานอย่างไร ขึ้นอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ มีอำนาจการต่อรองทางการเมืองอย่างไร และประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากน้อยแค่ไหน เป็นต้น

ถ้าหากเราหันกลับมาพิจารณาถึงวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ ตามลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของ โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของไทย ซึ่งจะพิจารณาได้จากข้อสังเกตโดยย่อ ดังนี้

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระบบราชาธิปไตยเข้าสู่การปกครองระบบประชาธิปไตยในปี ๒๔๗๕ นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในโครงสร้างทางการเมือง ที่ทำให้ชนชั้นกลางเข้าไปมีบทบาทในการควบคุมกลไกอำนาจรัฐ ในระยะต้นนั้นอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจในการควบคุมกลไกอำนาจรัฐอาจจะมีไม่มากนัก ซึ่งเนื่องจากเศรษฐกิจของไทยยังเป็นเศรษฐกิจที่ล้าหลังอิทธิพลของทุนนิยมยังมีไม่ค่อนมากนัก และรัฐบาลส่วนใหญ่ในช่วงนั้นมักจะมีติดนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม การร่วมมือระหว่างกิจการเมืองกับธุรกิจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปลายสมัยของจอมพลแปลก พิบูลสงครามระหว่างปี ๒๔๕๐-๒๕๐๒^๒

ประการที่สอง ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อกับสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร และ

๑. Saneh Chamarik, **Problems of Development in Thai Political Setting** (Faculty of Political Science, Thammasat University), Table 10.

๒. จำนวนจากรายชื่อคณะรัฐมนตรี ที่ได้ประกาศ เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๔

๓. ศุ. Sungsidh Piriya-rangsana, **Thai Bureaucratic Capitalism, 1932-1960**, (Unpublished Master Degree Thesis, Faculty of Economics, Thammasat University, 1980).

จอมพลประภาส จารุเสถียร ในระหว่างปี ๒๕๐๒ ถึง ๒๕๑๖ นั้น เป็นช่วงที่กลุ่มธุรกิจได้เข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายเศรษฐกิจครั้งสำคัญ กล่าวคือรัฐบาลได้ละทิ้งนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมหันมาเน้นนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นหลัก ผลของการใช้กฎหมายส่งเสริมการลงทุนและการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างรวดเร็ว ทำให้กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มีอำนาจการผูกขาดทางเศรษฐกิจมากขึ้น และมีอิทธิพลในทางการเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อิทธิพลการครอบงำทางการเมืองของธุรกิจนั้นส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบที่มิได้เปิดเผยอย่างเป็นทางการ กลุ่มทหารหรือกลุ่มที่ควบคุมกลไกทางการเมืองยังคงเป็นผู้มีอำนาจเหนือกลุ่มธุรกิจ เป็นผู้ให้การอุปถัมภ์หรือการคุ้มครองแก่กลุ่มธุรกิจ

ประการที่สาม หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา โครงสร้างอำนาจทางการเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในช่วงปี ๒๕๑๘-๒๕๑๙ ประเทศไทยได้ใช้ระบบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งอยู่อย่างสมบูรณ์แบบ กล่าวคือรัฐบาลจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ในช่วงนั้นช่วงที่กลุ่มธุรกิจได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมากและเข้ามาควบคุมกลไกอำนาจรัฐอย่างเปิดเผย กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ จะให้การสนับสนุนแก่พรรคการเมืองที่เบ็ดตัวแทนของฝ่ายตน ทั้งในลักษณะที่เปิดเผยโดยเข้าไปร่วมจัดตั้งพรรคการเมือง ส่งคนลงสมัครรับเลือกตั้ง และการให้การสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองโดยไม่เปิดเผย

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ได้เกิดการยึดอำนาจโค่นล้มการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยหันมาปกครองในระบอบเผด็จการ และได้เปลี่ยนมาปกครองในระบอบประชาธิปไตยครั้ง ๒ ในปี ๒๕๒๒ ถึงแม้ว่าฝ่ายทหารจะกลับมามีอำนาจอีกครั้งก็ตาม แต่อำนาจและอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจได้เติบโตเข้มแข็งขึ้น และกลุ่มทหารก็ขาดเอกภาพในการกุมอำนาจ และขาดความมั่นใจในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นจึงทำให้

กลุ่มธุรกิจเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองมากขึ้น และมีสถานภาพที่ใกล้เคียงกับกลุ่มทหารข้าราชการที่กุมกลไกอำนาจรัฐ ดังปรากฏว่าการจัดตั้งรัฐบาลในระยะหลังนี้จะต้องมีตัวแทนของกลุ่มธุรกิจร่วมอยู่ด้วยเสมอ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าการที่กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่เข้ามามีอิทธิพลในทางการเมืองมากขึ้นนั้น ก็เนื่องจากผลของการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสำคัญ และบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจก็ยังคงมีอยู่ต่อไปอีก ในระบอบที่อยู่นับปัจจุบัน ปัญหาสำคัญที่จะต้องพิจารณากันก็คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถจำกัดหรือกำกับขอบเขตการใช้อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจให้อยู่ในกรอบผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมได้

๔.๓ ผลของการครอบงำทางการเมืองของกลุ่มอิทธิพลทางเศรษฐกิจ

การผูกขาดในทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ นั้น จะมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อระบบการกระจายรายได้ และความมีเสถียรภาพของสังคม ในกรณีของประเทศไทยนั้น เราจะพิจารณาได้จากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจในตลอดยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมาและดูว่าสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ว่ามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ถ้าหากเราจะพิจารณาผลของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยดูจาก การเติบโตทางเศรษฐกิจแล้วก็จะอาจกล่าวได้ว่า ในตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับความสำเร็จค่อนข้างดีในเรื่องของการขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยมีความเจริญทางด้านวัตถุดิบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ดอกผลที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นมิได้กระจายให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ดังนั้นจึงปรากฏว่าผลของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาได้ทำให้ช่องว่างของความแตกต่างในการกระจายรายได้มีมากขึ้น ความเจริญที่ไม่สมดุลระหว่างภูมิภาคก็มีมากขึ้นด้วย ปัญหาความไม่เสมอภาคในทางเศรษฐกิจดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดการขัดแย้งในสังคมมีมากขึ้น และทำให้ระบบของสังคมไทยมีเสถียรภาพน้อยลง

อย่างไรก็ตาม การที่มีความไม่เสมอภาคในทางเศรษฐกิจมากขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งนอกจากจะเกิดจากการที่

กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มเศรษฐกิจที่เป็นฝ่ายได้เปรียบนั้น มีอำนาจการผูกขาดในทางเศรษฐกิจมากขึ้น และได้รับส่วนแบ่งจากผลผลิตของประชาชาติมากขึ้นแล้ว อีกส่วนหนึ่งยังเกิดจากการดำเนินนโยบายและการใช้มาตรการทางเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ได้เป็นไปในลักษณะที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจมากขึ้น โดยมีประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้แบกรับภาระนั้น

การดำเนินนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจนั้น นอกจากจะพิจารณาจากกฎหมายการส่งเสริมการลงทุน แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และโครงสร้างของระบบภาษีและการใช้จ่ายของรัฐบาลแล้ว ก็อาจจะพิจารณาได้จากตัวอย่างของการดำเนินนโยบายทางการเงินที่ให้ความสำคัญแก่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งจะพิจารณาได้จากกรกำหนดอัตราดอกเบี้ยซึ่งได้แสดงไว้ในตารางที่ ๑๒

จากข้อมูลในตารางที่ ๑๒ จะสังเกตเห็นได้ว่าในระหว่างปี ๒๕๑๓ ถึง ๒๕๒๓ นั้น รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของระบบธนาคารพาณิชย์ในลักษณะที่ให้ประโยชน์อย่างมากแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และเป็นภาระเอาเปรียบประชาชนผู้ออมทรัพย์^{๑๐} เช่น จะสังเกตได้ว่าอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงที่ผู้ฝากเงินได้รับนั้นต่ำมาก แต่ในบางปีกลับมีค่าติดลบเสียอีก เช่นในปี ๒๕๒๓ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำร้อยละ ๑๒ ต่อปี แต่ในปีดังกล่าวปรากฏว่าเงินเพื่อประมาณร้อยละ ๒๐ ต่อปี ดังนั้นผู้ฝากเงินจึงขาดทุนร้อยละ ๘ ต่อปี ในขณะที่เดียวกัน เมื่อหันมาพิจารณาอัตราดอกเบี้ยสูงสุดของการกู้ยืมเปรียบเทียบกับอัตราเงินเพื่อในแต่ละปีแล้ว ก็จะปรากฏว่าผู้กู้เงินจากธนาคารพาณิชย์จะได้รับประโยชน์อย่างมาก เช่นในปี ๒๕๒๓ ดอกเบี้ยสูงสุดร้อยละ ๑๘ ต่อปี แต่เงินเพื่อหรือค่าของเงินตกไปร้อยละ ๒๐ ต่อปี ในกรณีเช่นนั้น ใครก็ตามที่สามารถกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์เพื่อมาลงทุนหรือเพื่อกักตุนสินทรัพย์ย่อมจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในลักษณะที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากจะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับ

ประโยชน์มากขึ้นแล้ว ยังทำให้ธุรกิจขนาดใหญ่ที่สามารถกู้เงินจากธนาคารมีอำนาจการผูกขาดในทางเศรษฐกิจมากขึ้นด้วย การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเช่นนี้ก็เนื่องจากรัฐบาลได้ให้ความสำคัญแก่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาก ซึ่งเป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่พอจะแสดงให้เห็นว่ากลุ่มธุรกิจสามารถครอบงำการดำเนินนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลไทยได้อย่างไร

๕. ความลงท้าย

ในบทความนี้ได้กล่าวถึงลักษณะของการผูกขาดและการรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มของกลุ่มธุรกิจในโครงสร้างเศรษฐกิจของไทยมาแต่โดยสังเขป เพื่อที่จะให้เห็นว่าในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญต่างๆ นั้น มีการผูกขาดทางธุรกิจกันอย่างไร และกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่กลุ่มต่างๆ มีการรวมตัวหรือการเกาะกลุ่มทางเศรษฐกิจกันอย่างไรบ้าง นอกจากนั้นก็ยังได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ในการเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองทั้งโดยวิธีการต่างๆ รวมตลอดจนถึงอิทธิพลของธุรกิจในการครอบงำการดำเนินนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ และผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไป

บทความนี้ได้ตั้งใจให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ต้องการกระตุ้นให้เราหันมาสนใจข้อเท็จจริงในปัญหาที่กล่าวถึงมากขึ้น และช่วยกันมองหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เราต้องทำความเข้าใจกันก็คือในระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เราใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ การผูกขาดในทางเศรษฐกิจและการมีอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ย่อมจะต้องมีและหลีกเลี่ยงไม่พ้น แต่ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า ทำอย่างไรเราจะสามารถควบคุมหรือกำกับการทำงานของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ให้อยู่ในกรอบผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมได้ ปัญหาที่กล่าวถึงนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการแก้ปัญหาและการรักษาเสถียรภาพของระบบสังคมไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

๑๐. ดู เกร็กเกียรีตี พัฒนาเศรษฐกิจ “มีคลื่นเศรษฐกิจลูกใหม่จริงหรือไม่?” ใน คลื่นเศรษฐกิจ : ปัญหาและทางรอด (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๔)